

Depo
2

Sayı : 4
NİSAN 2004

Depo

ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

K5 . 554

ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

DÖRT AYDA BİR YAYIMLANIR

MESLEK ANDIMIZ

Kanuna, Ahlaka, Mesleğin Onuruna ve Kurallarına Uygun
Davranacağıma Namusum ve Vicdanım Üzerine And İçerim.

SAHİBİ : Eskişehir Barosu adına Baro Başkanı Av.Oğuz Sezer ARSLAN

SORUMLU MÜDÜR : Av.Altan ULUTAŞ

İDARE YERİ : Eskişehir Barosu Adliye İçi No:59 ESKİŞEHİR

YAYIN KURULU : Av. Hüseyin Fahri ÜNLÜ
Av. Mustafa ERYILMAZ
Av. Mehmet İNCİ
Av. Mehmet YÜKSEL
Av. Yusuf YILDIRIM
Av. Reşit Dinç ERKARA
Av. Aydın ÜNLÜCE
Av. Yaşar KARAGÖL
Av. Tuba SUSOY
Av. Mustafa AVCI
Av. Barış GÜNAYDIN
Av. Çilem SAKLAVCI

Dergide yayımlanan yazılar yazarların kişisel görüşünü yansıtır. Gönderilen yazının hiçbir yerde yayımlanmamış olması gereklidir. Gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın geri verilmez. Yayımlanan yazılar için, gerekçe gösterme zorunluluğu yoktur. Dergide yayımlanan yazıların ayrı baskı yapılması isteği yayın kurulunun yazılı onayına bağlıdır.

Eskişehir Barosu Dergisi

İçindekiler

Av.Oğuz Sezer ARSLAN	: I. Yılıımızda Paylaşmak Üzere	01
Prof.Dr.Nüvit Gerek	: Yeni İş Kanunumuzun Getirdikleri	03
Doç.Dr.Yasemin Balcı	: Meslek Hastalıkları ve İş Kazalarında Tıbbi Bilirkişilik; Sorunlar ve Çözüm Önerileri	12
Prof.Dr.Gülten SEBER	: İnsan Hakları Bilgisi İçin İnsan Hakları Eğitimi	18
Erol ER	: İsnadın Niteliği ve Nedenleri Hakkında Bilgi Alma Hakkı	23
Erol ŞAYKOL	: Konuşma Dili Becerisinde Soluk Alıp Vermenin Önemi	36
Av.Hamza ÖZÇİFÇİ	: Sevginin Enkazı	39
Dr.Tugay AYDINAY	: Sizin Derlediklerinizden	42
Av.Tuba SUSOY	: Şiir	44
	: Baromuz Etkinlikleri	46
	: Baro Komisyonlarımız	57
	: Yargıtay Baz İstasyonu Kararı	70

Dizgi : Ahmet GÜÇLÜ

Sayı : 04 - Nisan '2004

ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

**Anadolu Üniversitesi
Merkez Kütüphanesi**

1. YILIMIZDA PAYLAŞMAK ÜZERİNE

(*) Av.Oğuz Sezer Arslan

Evet, evet anımsadım. Hüzün vardı bu ormanların derinlerinde. Telaştan olacak bir dergi hazırlama sevincinin, mutluluğa dönüşmesi. Dergi dünyasının hızlı arenasında, bilgilerimizle yerimizi alabilecek miydik acaba.

Nisan 2003 te başlattığımız bu serüvenimizin, hukuk dünyası ile tanışmasının üzerinden tam 1 yıl geçivermiş. 4.sayımız ile okurlara tekrar merhaba...

Kalbimizin hangi gözü çarpıyordu bilmiyorum, eceline mıknatıs olanlara inat, bilgiden korkanlara karşı Yazı İşleri Müdürümüzün, yayın kurulumuzun gayreti ile bu yeni sayımızı çıkarttığımızda.

Evet biliyorum nasıl uygulanacağı konusunda herhangi bir yönetmelik çıkmadı ama 24 Nisan'da yürürlüğe girdi bilgi edindirme yasası.

Bir çok belirsiz yasa yapma yarışı içerisinde koşuyorduk AB'ye. Onu da biliyorum.

Ekonomik zorluklardan başta genç meslektaşlarımızın etkilendiğini de, Onun için yumuşak bir üslup, ruhu okşayan dizelerle başladım yazıma. Gerçi hüzün ve sevinci bu kadar kısa tümcelerle anlatmak güç, ağaçta bir şaka gibi dururken meyve.

Dağın pusunu kaldırmadır bilgi öğrenme. Gökyüzü bizimle koşar, ay bizimle güzeldir. Harfler rakamlar bizimle şekillenir. Hukuk devletindeki özgürlükler hayalimizdeki yıldızlar kadar uzaktır hala bize.

Su gerek ti bulduk, katık gerek ti temin ettik. Fişek gerek oldu sizi bulduk, Bindik düvenin üstüne geldik bu güne.

Kurtlanmış karanlığımızdan kurtulmalıydık. Her şeyin iyisini toplumun aynası olanlar yaparsa örnek olur zihniyetindeydik. Ağzımızdaki bandajı çıkarma gayretinde ya da. Tabi tam okurlara da bir görev yüklüyoruz. Gelin bir kelimedede siz koyun bu kitaba. Beyin kırsalımız zenginleşsin. Uyuğu zulüm olanlara karşı durmak uğruna.

Biz birinci yılıımızda 4 sayımızda daha ilkokuldayız. Bu dergiyi liseye de üniversiteye de göndereceğiz. Bunu meslektaşlarımızla yapacağız. Ben, genç hukukçulara güveniyorum. Ben, bilgisini paylaşanları daha bir seviyorum. Pusulalar nasıl hep aynı yönü doğru olarak bulup çıkartırlarsa ortaya, sizlerin de katkılarıyla büyüyeceğimize inanıyorum, Tabi bu çağrımın sadece bir amacı.

Diğer amacımız ise, bu derginin bir özgür kürsü olmasını sağlamak. Yani kuralları kendileri koymalarına rağmen hukuksuzluğun temel hedefi olan kargaşayı sağlamak isteyenlere dur diyeceğimiz bir yuva olması ve sinsice plan içinde olanlara karşı koyacağımız bir uyum makamını yakalamak.

Sağa sola beddua okuyacağımıza, yazılarımızla karşı durmak aynı saflarda. Hunhar harmanında mert kalabilmenin başka yolu yok çünkü.

Tüm okurları arşivlerindeki bilgilerini kağıda dökmeye çağırıyorum. Bu ses bir dostun sesi. Yayın kurulumuzun sesi. Bildiklerinizi dostlarınızla paylaşın. Bilgide yaşam gibi paylaşıldıkça güzelleşir.

Sevgiyle ve dostlukla.

YENİ İŞ KANUNUMUZUN GETİRDİKLERİ

Prof. Dr. Nüvit GEREK

Hukuki düzenlemeler de ekonomik ve sosyal değişmelere ve gelişmelere bağlı olarak zaman içinde değişikliklere uğrarlar. İş hukukunun ekonomik ve sosyal değişmelerden en çabuk etkilenen hukuk dalı olduğu söylenebilir.

Son yıllarda küreselleşmenin artan etkisi teknolojik gelişmelerle daha da hızlanmış, işletmeleri ulusal ve uluslararası rekabetle ayakta kalabilmek için yönetim anlayışlarında değişikliğe itmiştir. Yeni yönetim anlayışı da, üretimde koşullara göre en kısa sürede artış veya azalma sağlayabilecek esnek bir yapıyı gerektirmiştir.¹ Üretimin esnekleşmesi elbette önemli bir avantaj sağlasa da tek başına başarı sağlayamaz. Bilimsel yönetim, kaliteli üretim ve verimlilik temel unsurlar olmalıdır.

İş hukukunda esneklik arayışları kesinlikle kurallardan kaçma veya kuralsızlaştırma olarak anlaşılmalıdır. Çalışma hayatında esneklik tarafların karşılıklı anlaşarak birden fazla çözüm alternatifi bulabilmeleri şeklinde anlaşılmalıdır.

4857 sayılı Kanun üniversite öğretim üyelerinden oluşan bir bilim kurulu tarafından hazırlanmıştır. Eleştiriler elbet olabilecektir. Ancak uygulayıcıların iyiniyetle, tarafların karşılıklı ihtiyaçlarını ve sıkıntılarını düşünmek davranmaları durumunda yeni iş kanununun çalışma hayatına olumlu katkılar yapacağına güven duyulmalıdır.

Bu çalışmada 4857 sayılı Kanunla çalışma hayatına yeni getirilen kanunların tanıtılmasına çalışılacak ve 1475 sayılı Kanunda yapılan değişiklikler kısaca ele alınacaktır.

1 - Ömer İYRENCİ, "4857 Sayılı İş Kanunu ile Getirilen Yeni Düzenlemeler" LEGAL İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku dergisi, 2004, S.1 (Ocak-Şubat-Mart), s.17; Ali GÜZEL, "İş Hukukunda Yeniden Yapılanma Süreci ve İşin Düzenlenmesi Konusunda Esneklik", Turhan ESENER'e Armağan, Ankara, 2000, s.214.

-Belirli Süreli İş Sözleşmeleri

Her zaman tartışma konusu olan belirli ve belirsiz iş sözleşmeleri ile ilgili olarak, yeni kanun iki ayrı maddede düzenleme getirmiştir. Belirli süreli iş sözleşmelerinin tanımı yapılmış ve belirli süreli işlerde veya belli bir işin tamamlanması, belirli bir olgunun ortaya çıkması gibi objektif koşullara bağlı olarak işveren ile işçi arasında yazılı şekilde yapılan sözleşmeler olduğu belirtilmiştir. Ayrıca esaslı bir neden dayalı zincirleme iş sözleşmelerinin, belirli süreli olma özelliğini koruyacağı hususu hükme bağlanmaktadır.²

-Kısmi Süreli İş Sözleşmeleri

Kısmi süreli çalışma uygulamaları daha önce de görülmekle beraber part-time çalışmalar yasal zemine oturtulmakla ve işverenlere bu yönde hizmet akdi yapma serbestisi getirilmektedir. Kısmi süreli çalışmalar için kesin bir zaman sınırı konmamış, bununla beraber haftalık çalışma süresinin, tam süreli iş sözleşmesiyle çalışan emsal işçiye göre "önemli ölçüde daha az belirlenmesi" kriteri esas alınmıştır (Md.13).

-Çağrı Üzerine Çalışma

4857 sayılı Kanununun 14. maddesinin kısmi süreli çalışmanın özel bir türü olan ve işçinin devamlı olarak işyerinde bulunmasını gerektirmeyen bazı işlerin yaptırılmasına yönelik olarak çağrı üzerine çalışma sistemi getirilmektedir. Bu sistemde işçinin üstlendiği işe ihtiyaç duyması halinde işçinin iş görme borcunu yerine getirmesi kararlaştırılmaktadır. Çağrı üzerine çalışmada işveren ihtiyaç duyduğu zaman işçiyi işe çağıracaktır. Yazılı olarak böyle bir iş sözleşmesi yapılırsa işçinin ne kadar çalışacağı belirlenebilir. Eğer bir süre belirlenmemişse, işçi çağırılmasa bile haftalık en az 20 saat çalıştığı kabul edilerek ücret ödenecektir. Bu esasa göre çalışacak işçilere en az dört gün önceden çağrıda bulunulması ve aksi kararlaştırılmadığı takdirde her çağrıda günde en az dört saat üst üste çalıştırılmaları gerekmektedir (Md.14).

2 - Bkz.: Can TUNCAY, "İş Sözleşmesinin Türleri ve Yeni İstihdam Biçimleri", Yeni İş Yasası Sempozyumu, İstanbul Barosu Ya., İstanbul, 2003, s.127.

4857 sayılı Kanunun 7. maddesindeki düzenlemeye göre işveren, devir sırasında yazılı rızasını almak koşuluyla işçilerini aynı holding bünyesinde veya aynı şirketler topluluğu içerisinde başka bir işverene iş görme edimini yerine getirmek üzere geçici süreyle verebilecektir.³ Geçici (ödünç) iş ilişkisi altı ay süreli ve yazılı olarak yapılabilecek ve en fazla iki kez yenilenmesi mümkün olabilecektir. Devreden yani ödünç veren işverenin ücret ödeme yükümlülüğü devam edecek, ödünç alan işveren ise ücret ve sigorta primlerinden müteselsilen sorumlu olacaktır. Eğer toplu işçi çıkarması sözkonusu olan bir işletme varsa, çıkarma tarihinden itibaren altı ay içerisinde toplu işçi çıkarmanın uygulandığı işlerde geçici (ödünç) iş ilişkisi gerçekleştirilemeyecektir.

II-İŞ GÜVENCESİ İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

İş güvencesi ile ilgili olarak 4773 sayılı Kanun ile öngörülen sistem büyük ölçüde korunmuştur. İş güvencesi konusundaki düzenlemelerle, ülkemizce onaylanmış olan 158 sayılı ILO sözleşmesine de uyum sağlanmış olmaktadır.

4857 sayılı Kanunun 18, 19, 20 ve 21. maddeleri iş güvencesi ile ilgilidir. Kısaca açıklamak gerekirse 30 veya daha çok işçi çalıştıran işyerlerinde en az altı ay kıdemi olan işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesi işveren tarafından ancak geçerli bir sebebe dayanarak feshedilebilecektir.⁴ Feshe karşı işçinin dava açma hakkı vardır. Feshin geçerli sebebe dayandığını ispat yükümlülüğü işverene aittir. İşveren bunu ispat edemediği takdirde fesih geçersiz sayılarak işçi işe iade edilecek, ancak işveren işçiyi işe almakta direndiği takdirde işçinin dört ile sekiz aylık ücreti tutarında hakimin takdir edeceği tazminatı ödeyecektir.

İşverenler fesih bildirimlerini yazılı olarak yapmak zorundadırlar. Ayrıca fesih sebebinin açık ve kesin bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir.

3 - Bkz.:Ercan AKYİĞİT, İş Hukukunda Ödünç İş İlişkisi, Ankara, 1995.

4 - Bkz.: Münir EKONOMİ, "Hizmet Akdinin Feshi ve İş Güvencesi", Çimento İşveren Dergisi Özel Eki, Mart 2003, s.3-4.

III-ÜCRET VE GELİR GÜVENCESİ İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

- İşverenin ödeme aczine düştüğü hallerde, yani konkordato ilan etmesi, aciz vesikası alınması veya iflası hallerinde, çalıştırdığı işçilerin son üç yıllık ücret alacaklarını karşılamak üzere İşsizlik Sigortası Fonu kapsamında "ücret garanti fonu" oluşturulmuştur. Bu fon için işverenin ayrı bir prim ödeme yükümlülüğü yoktur. Fon işverenlerin işsizlik sigortası primi olarak yaptıkları ödemelerin yıllık toplamının yüzde birinden oluşacaktır (Md.33).

-Gelir güvencesi ile ilgili bir diğer düzenleme, "kısa çalışma ödeneği" verilmesidir. 65. madde uyarınca, genel ekonomik kriz ve zorlayıcı sebeplerle işyerinde geçici olarak en az dört hafta işin durması veya haftalık çalışma süresinin önemli ölçüde azalması nedeniyle kısa çalışma yapılması hallerinde, işçilere çalıştırılmadıkları süre için kısa çalışma ödeneği ödenecektir. Kısa çalışma süresi üç ayı aşmamak üzere zorlayıcı sebebin devam süresi ile sınırlı kalacaktır.

- Ücretin zamanında ödenmemesi halinde işçi "çalışmama hakkı" elde etmiştir. 34. maddedeki düzenlemeye göre, ücretleri ödeme gününden itibaren 20 gün içinde ödenmeyen işçiler, ücretlerin ödenmemesi mücbir bir sebebe dayanmıyorsa, iş görme borcunu yerine getirmekten kaçınabileceklerdir. Gününde ödenmeyen ücretler için mevduata uygulanan en yüksek faiz oranı uygulanacaktır.

IV-ÇALIŞMA YAŞAMINDA ESNEKLİK SAĞLAMAYI AMAÇLAYAN DÜZENLEMELER

- Haftalık Çalışma Süresinin Haftanın Çalışılan Günlerine Eşit Dağılması Zorunluluğu Kaldırılmıştır.

63. maddedeki düzenlemeye göre haftalık 45 saat olan çalışma süresi, tarafların anlaşmaları koşuluyla işyerlerinde haftanın çalışılan günlerine, farklı şekilde dağıtılabilecek ancak günlük en çok çalışma süresi 11 saati aşamayacaktır. Bu düzenleme "Denkleştirme Süresi" denilen yeni bir kavramı çalışma hayatımıza getirmektedir.⁵ Denkleştirme süresinin uygulandığı durumlarda, iki aylık süre içinde işçinin haftalık ortalama çalışma

5 - Karşılaştırmak için bkz.: Alpaz HEKİMLER, "Federal Almanya'da Esnek Çalışma Sürelerinin Düzenlenmesinde Çalışma Konseylerimiz Katılım Hakları", C.17-18 (Kasım 2002-Şubat 2003), s.109 vd.

süresi, normal haftalık çalışma süresini aşamayacaktır. Denkleştirme süresi tarafların anlaşmaları ile dört aya kadar arttırılabilecektir. Böylece bazı günlerde veya haftalarda günde 11 saate varan sürelerle çalışılabilecek ancak sonraki haftalarda (iki-dört ay süre içinde) işveren işçiyi daha kısa sürelerle çalıştıracak ve denkleştirme sonunda iki-dört aylık sürenin haftalık ortalama çalışma süresi 45 saati aşmamış olacaktır. Ancak denkleştirme süresi içinde haftada 45 saati geçen çalışma süreleri için işçilere fazla çalışma ücreti ödenmeyecektir.

Fazla Çalışma-Fazla Sürelerle Çalışma

Yeni İş Kanunu "fazla çalışma kavramı" ile ilgili olarak eskiden farklı bir düzenlemeye gitmiştir.⁶ Fazla çalışma yeni Kanunun 41, 42 ve 43. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddeler gözden geçirildiğinde "fazla çalışma" ve "fazla süreli çalışma" ayırımına gidildiği görülmektedir. Fazla çalışmalar artık günlük değil, sadece haftalık çalışma süresini aşan çalışmalar olarak kabul edilmektedir. Fazla çalışma ve fazla süreli çalışmaların belirlenmesinde haftalık en çok 45 saati aşan çalışmaların fazla çalışma olarak değerlendirileceği hükme bağlanmıştır.

Ancak gözden kaçırılmaması gereken nokta, denkleştirme esasının uygulanıp uygulanmadığıdır. Zira denkleştirme esası uyarınca işçinin haftalık ortalama çalışma süresi normal haftalık iş süresini aşmamak koşuluyla bazı haftalarda toplam 45 saati aşıya dahi bu çalışmalar fazla çalışma sayılmayacaktır. İlgili maddeye eklenen bir fıkra ile fazla çalışma süresinin toplam olarak bir yılda 270 saatten çok olamayacağı hükme bağlanmıştır. Haftalık çalışma süresinin 45 saatin altında belirlendiği durumlarda ise, denkleştirme esası içinde ortalama haftalık çalışma süresini aşan, fakat 45 saatlik kanuni haftalık çalışma süresinin altında kalan süreler fazla süreli çalışma olarak kabul edilmekte ve bunlara ödenecek ücretin, normal çalışma ücretinin saat başına düşen miktarının % 25 arttırılması suretiyle belirleneceği ifade edilmektedir.⁷ Fazla çalışma ücretleri ise eski kanunda olduğu gibi % 50 zamlı ödenecektir.

6 - Bkz.: Ömer EKMEKÇİ, "Yeni İş Kanununun Getirdikleri" Yeni İş Kanunu Ne Getiriyor Semineri, 3 Temmuz 2003 İZMİR TİSK Ya. No.235, s.43 vd.

7 - Nuri ÇELİK, İş Hukuku Dersleri, Yenilenmiş 16. Baskı, İstanbul, 2003, s.280.

Yeni Kanununun 41. maddesindeki bir diğer önemli yenilik de işçilere fazla çalışma veya fazla süreli çalışma karşılığı olarak zamlı ücret yerine serbest zaman kullanabilme tercihinin de sağlanmasıdır. Buna göre, işçiler istedikleri takdirde fazla çalışılan her saat için 1 saat 30 dakika, fazla sürelerle çalışıldığında ise 1 saat 15 dakika serbest zaman olarak kullanabileceklerdir. İşçiler serbest zaman kullanmak istedikleri takdirde bu haklarını çalışma süreleri içinde ve altı ayı geçmeyecek bir zaman diliminde kullanmak zorundadırlar.

Telâfi Çalışması

Çalışma sürelerinin esnekleştirilmesiyle ilgili olarak yeni getirilen bir uygulama da "telâfi çalışması" yaptırılması şeklindedir. 1475 sayılı Kanun uygulanmaktayken, tarafların anlaşması ve bazen de işçilerin talebi ile bayram veya genel tatil günlerinden önce veya sonra işyerinin tatil edilmesi halinde, daha sonraki günlerde telâfi çalışmaları yapılmaktaydı. Hukuken bu telâfi çalışmaları fazla çalışma niteliğinde olduğundan zamlı ücret ödenmesi gerekiyordu. Ancak taraflar hukuka aykırı olduğu halde anlaşarak bu uygulamayı yaptıkları için fazla çalışma ücreti ödenmiyordu. Tarafların anlaşması nedeniyle şikâyette bulunulmadığı için durum yargıya da intikal etmiyordu. Bu uygulamalar yeni Kanunun 64. maddesindeki düzenlemeyle yasal bir zemine oturtulmuştur.

Getirilen düzenlemeye göre "zorunlu nedenlerle işin durması", "ulusal bayram ve genel tatillerden önce veya sonra işyerinin tatil edilmesi", "benzer nedenlerle işyerinde normal çalışma sürelerinin önemli ölçüde altında çalışılması veya tamamen tatil edilmesi", "işçinin talebi ile kendisine izin verilmesi" gibi hallerde işveren söz konusu çalışılmayan süreler için iki ay içinde telâfi çalışması yaptırabilecektir.⁸ Bu çalışmalar fazla çalışma veya fazla sürelerle çalışma sayılmayacaktır. Telâfi çalışmaları günlük en çok çalışma süresini aşmamak koşuluyla günde üç saatten fazla olamayacak, tatil günlerinde telâfi çalışması yaptırılmayacaktır.

Kısa Çalışma

Çalışma yaşamında esneklik sağlamaya yönelik düzenlemelerden birisi de "geçici işsizlik" olarak da adlandırılabilen kısa çalışma uygulamalarıdır. 65.

8 - Polat SOYER, "İş Kanunu Tasarısının Çalışma Süresinde Esneklik Sağlayan Düzeltmeler", Yeni İş Yasası Sempozyumu, İstanbul Barosu Ya., İstanbul, 2003, s.185-187.

maddede "kısa çalışma ve kısa çalışma ödeneği" konusunun düzenlendiğini "ücret ve gelir güvencesi" ile ilgili açıklamalar kısmında ele almıştık. Kısa çalışmadan doğan gelir kayıplarının "kısa çalışma ödeneği" ile telâfi edilmeye çalışıldığına değinmiştik. Konunun çalışma yaşamında esneklik sağlayan yönü de en az gelir kaybının telâfisi kadar önemlidir. Burada amaç çalışma sürelerinde geçici bir süre için indirim yapılacak veya iş tamamen geçici olarak durdurulacak bir kriz dönemini atlattmaya çalışmak ve işyerlerinin sürekli olarak kapanmasını önlemektir.

Kısa çalışma, kanunda belirtilen sebeplerle, işyerinde genellikle günlük çalışma süresinin indirilmesi veya çalışmanın bütünüyle durdurulması şeklinde ortaya çıkacaktır. Burada kısa çalışmayı kısmi çalışmadan ayıran unsurlar göze çarpmaktadır. Kısmi süreli çalışmalarda taraflar iş sözleşmesi yapılırken normal çalışma sürelerinden daha kısa sürelerle çalışılacağını ve bu durumun sürekli olacağını bilmekle ve bu konuda anlaşmaktadırlar. Kısa çalışmada ise, çalışma sürelerinde geçici indirim söz konusu olmaktadır. Kısa çalışma yaptırılabilir haller, zorlayıcı sebepler veya ülke çapında genel ekonomik krizlerle sınırlıdır. Bu hallerde işyerinde geçici olarak en az dört hafta işi durdurmaya veya kısa çalışma uygulamaya karar veren işveren bu kararını gerekçeli olarak Türkiye İş Kurumuna ve eğer varsa toplu iş sözleşmesi tarafı sendikaya bildirecektir.

V-İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

- Yeni Kanunun 77. maddesi uyarınca, işverenler tarafından işyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği önlemleri, mesleki riskler, yasal hak ve sorumluluklar gibi konularda, işçilere eğitim vermek, bilgilendirmek ve denetleme zorunluluğu getirilmektedir.⁹

- Sanayiden sayılan ve devamlı olarak en az elli işçi çalıştıran ve altı aydan fazla sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği kurulu kurma yükümlülüğü kanunun 80. maddesinde düzenlenmekte ve eskisinden farklı olarak iş sağlığı ve güvenliği kurullarının mevzuat çerçevesinde aldığı kararların işverenlerce uygulanması zorunluluğu getirilmektedir.

- Kanunun 81. maddesi uyarınca 50 veya daha çok işçi çalıştıran işyerlerine bir veya daha fazla işyeri hekimi çalıştırma ve işyeri sağlık birimi oluş-

9 - Bkz: Ali Rıza BÜYÜKUSLU, "Çalışma Hayatında Yeni İş Kanunu", TÜHİS, C.18, S.2-3 (Mayıs-Ağustos 2003), s.21-22.

turma yükümlülüğü getirilmektedir.

- Doğabilecek tehlikelere karşı iş güvenliği önlemlerinin sağlanması bakımından, sanayiden sayılan ve devamlı olarak en az elli işçi çalıştırılan ve altı aydan fazla sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde yeteri kadar mühendis veya teknik eleman görevlendirme yükümlülüğü getirilmektedir.

- İş sağlığı ve güvenliği açısından işverenlere yüklenen sorumluluklar dışında Kanunun 83. maddesi uyarınca, acil ve hayati tehlike yaratan iş sağlığı ve güvenliği risklerinin varlığı halinde işçilere çalışmama hakkı öngörülmektedir. Böyle bir durumda işçiler varsa iş sağlığı ve güvenliği kuruluna, kurulun olmadığı işyerlerinde ise işverene veya işveren vekiline riskin giderilmesi için talepte bulunabileceklerdir. Kurul, işçilerin talebini haklı bulursa, gerekenler yapıncaya kadar işçiler ücret ve diğer hakları saklı kalmak kaydıyla çalışmaktan kaçınabileceklerdir. Kurul kararına ve işçilerin talebine rağmen gerekli tedbirler alınmazsa, işçiler açısından iş sözleşmelerini haklı nedenlerle fesih hakkı doğacaktır.

VI-İŞÇİLER YARARINA YAPILAN DİĞER DÜZENLEMELER

- Asıl işverenin alt işverenin işçilerine karşı sorumluluğu 2. maddedeki düzenlemelerle genişletilmekte, asıl işveren, iş sözleşmesinden veya alt işverenin taraf olduğu toplu iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerinden alt işveren ile birlikte sorumlu tutulmaktadır.¹⁰

- Alt işveren uygulaması kısıtlanmaktadır. Asıl işverenin işçileri alt işveren tarafından işe alınarak çalıştırılmak suretiyle hakları kısıtlanamayacak veya daha önce o işyerinde çalıştırılan kimse ile alt işveren ilişkisi kurulamayacaktır. Aksi halde asıl işveren-alt işveren ilişkisinin muvazaalı olduğu kabul edilecek ve alt işverenin işçileri başlangıçtan itibaren asıl işverenin işçisi sayılacaktır.

Bunun dışında, işyerinde yürütülmekte olan asli ve yardımcı işler veya teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işler dışında iş alan bir işverenin, alt işveren olarak kabulü mümkün olmayacaktır. Örnek vermek gerekirse, işyerinde bina onarım veya ek inşaat işini alan bir işveren alt işveren olarak nitelendirilemeyecektir.

10 - Bkz.: Fevzi ŞAİLLANAN, "Genel Hükümler ve Temel Kavramlar", Yeni İş Yasası Sempozyumu, İstanbul, 2003, s.27.

- Alt işverenler kendi işyerleri için bildirim yapmak zorunda bırakılmışlardır (Md.3). Böylece alt işveren işyerleri için Sosyal Sigortalar Kurumundan ayrı bir numara alınacak, asıl işverenin işyeri numarası altında kayıt yapılamayacaktır.

- İşverenlerin işçilere eşit davranma borcunun kapsamı genişletilmiş ve cinsiyet ayırımı yasağı getirilmiştir. 5. madde uyarınca bu yasağa aykırı davranılması halinde, işçinin dört aya kadar ücreti tutarında tazminata hükmedilebilecektir.

- İşçilerin kıdem sürelerine göre 12, 18, 24 gün olan yıllık ücretli izin süreleri 14, 20, 26 gün olarak arttırılmıştır. Ayrıca tarafların anlaşması halinde, yıllık izin süresi, bir bölümü on günden aşağı olmamak üzere en çok üçe bölünebilecektir (Md.53).

- Ara dinlenmeleri ile ilgili olarak bir işyerindeki işçilerin tamamına aynı saatlerde ara dinlenmesi verme zorunluluğundan vazgeçilmiş değişik saatlerde verilebilmesi alternatifi de getirilmiştir (Md.68).

- Kadın işçilerin doğumdan önce 8 ve doğumdan sonra 8 hafta olmak üzere toplam 16 hafta çalıştırılmamaları esası ile çoğul gebelik halinde doğumdan önceki 8 haftalık süreye 2 hafta daha eklenmesi esası getirilmiştir. Ayrıca sağlık durumu elverdiği takdirde kadına doğumdan önce üç haftaya kadar çalışabilme ve kalan süreyi doğum sonrası süreye ekleme imkânı tanınmıştır (Md.74).

MESLEK HASTALIKLARI VE İŞ KAZALARINDA TIBBİ BİLİRKİŞİLİK; SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

(*) Doç.Dr. Yasemin Balcı

506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası'na göre; Meslek hastalığı, sigortalının çalıştığı işin niteliğine göre, tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halleridir. İş kazası, **a)** Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, **b)** İşveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla, **c)** Sigortalının, işveren tarafından görev ile başka bir yere gönderilmesi yüzünden asıl işini, yapmaksızın geçen zamanlarda, **d)** Emzikli kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, **e)** Sigortalının işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasındaki hal ve durumlardan birinde meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedence veya ruhça arızaya uğratan olaydır.

Görüldüğü gibi iş kazasında ani ya da kısa sürede oluşan zarar söz konusu iken, meslek hastalığında sağlığın bir zaman süreci içinde bozulması söz konusudur. Meslek hastalıklarının tanımından da anlaşılacağı gibi, hangi hastalıkların meslek hastalığı sayılıp sayılmayacağını kesin ve bilimsel olarak saptamak zordur. Çünkü hastalıkla yapılan iş arasındaki ilişki ve etkilenmenin derecesi çoğu kez çok yönlü ve karmaşıktır. Bu nedenle bir çok ülkede değişik meslek hastalıkları ortaya çıkmış ve bu listelere sürekli eklemeler ve çıkarmalar yapılmaktadır. Türkiye'de uygulanmakta olan meslek hastalıkları listesi Sosyal Sigortalar Sağlık İşlemleri Tüzüğü'nde yer almakta olup ayrıca her hastalık için bir "yükümlülük süresi" belirlenmiştir.

Yükümlülük süresi, zararlı mesleksi etkinin sona ermesi ile hastalığın ortaya çıkması arasında geçen, kabul edilebilir en uzun süredir. Görüldüğü gibi meslek hastalığı varlığının kabul edilmesi için, onun mesleki faaliyetten doğması yetmez. SS Sağlık İşlemleri Tüzüğü'ndeki listede yer

İş kazaları ya da meslek hastalıklarının belirlenmesi niçin önem-
lidir?

1- SSK'nca, İş Kazası ve Meslek Hastalıkları Sigortası kapsamında
yapılan yardımlar vardır.

Bunlar;

a- Sigortalıya sağlık yardımı

b- Parasal yardım. Sigortalıya geçici ve sürekli iş göremezlik
ödeneği, ölümü durumunda ise hak sahiplerine cenaze yardımı ve yıllık
gelir bağlanması şeklindedir.

Geçici iş göremezlik ödeneği, geçici işgöremezliğin başladığı tari-
hten sigortalının çalışabilir duruma gelmesine kadar verilir. Bu nedenle
mahkemeler, "mutad iştilgal süresi"nden farklı olarak hekimlerden "kişinin
arızasının iyileşme süresi"nin belirlenmesini isteyebilirler.

Geçici işgöremezlik hali sonunda, meslekte kazanma gücünün azal-
ma oranı (maluliyet oranı/sakatlık oranı) % 10 ve üzerinde olan sigortalı
sürekli işgöremezlik gelirine hak kazanır. Sigortalının meslekte kazanma
gücünün tamamını yitirmesi durumunda sürekli tam işgöremezlik, bir kıs-
mını yitirmesi durumunda sürekli kısmi işgöremezlik geliri bağlanır. Bu
gelir sürekli tam işgöremezlik durumunda yıllık gelirin % 70'i tutarında
olup sürekli kısmi işgöremezlik durumunda bu hesap üzerinden işgöreme-
zlik derecesi oranında sigortalıya verilir. Ancak, işgöremezlik derecesi %
25 ve daha fazla ise, bağlanacak gelir sigortalının gelirin %70'inden az
olamaz. Sürekli tam ya da kısmi işgöremezlik durumunda olan sigortalı,
eğer başkasının sürekli bakımına muhtaç ise bu gelir % 50 oranında artırılır.
Sürekli işgöremelik yani maluliyet aylığı almakta olan sigortalının eski ya
da yeni işinde sigortalı olarak çalışması halinde geliri kesilmez. Sürekli
işgöremezlik geliri bağlanan sigortalı, sonradan işgöremezlik derecesinde
artma olduğunu ya da başkasının bakımına muhtaç olduğunu ileri sürerek
gelirinin arttırılmasını isteyebilir. Aynı şekilde SSK da, boşa ödeme yapıl-
masını engellemek amacıyla her zaman sigortalıyı kontrol muayenesine
tabi tutabilir.

Sigortalının iş kazası ya da meslek hastalığı nedeniyle ölümü halinde SSK'nca hak sahiplerine cenaze masrafları ve sigortalının yaşarkenki yıllık gelirinin % 70'i kadar yıllık gelir bağlanır. Eğer sigortalı yaşarken işgöremezlik geliri almakta ise ve işgöremezlik oranı %50 ve üzerinde ise, ölümün iş kazası ya da meslek hastalığından olup olmadığına bakılmaksızın hak sahiplerine yıllık gelir bağlanır.

2- Borçlar Kanunu'na dayanarak sigortalı ve ölümü halinde hal sahipleri işverenden maddi ve manevi tazminat talebinde bulunabilir.

Bu yardım ve hakların elde edilebilmesi için iş kazası veya meslek hastalığı ile sigortalının yaptığı iş arasında uygun neden-sonuç ilişkisi (illiyet bağı) olmalıdır. Sigortalının çalıştığı işte meslek hastalığına tutulduğunun ya da hastalığın yükümlülük süresi içinde oluştuğunun hekim raporuyla tespit edilmesi gerekir. SSK Yüksek Sağlık Kurulu kararı ile, listede bulunmayan hastalıkların meslek hastalığı sayılabilmesi, bazı özel durumlarda belirlenen maruziyet süresinden daha kısa sürede ya da yükümlülük süresinden daha sonra ortaya çıkan hastalığın meslek hastalığı sayılabilmesi yolu açıktır. Taraflar SSK Yüksek Sağlık Kurulu kararına itiraz etme durumunda İş Mahkemeleri'ne başvurmaktadır. Uyuşmazlık konusunun tıbbi olduğu durumlarda mahkemeler de sıklıkla hekim bilirkişilere başvurmaktadır.

İş sağlığı ile ilgili konularda sıklık sırasına göre, mahkemelerce tıbbi bilirkişilerden aydınlatılması istenen konuların başlıcaları şunlardır.

1- Meslek hastalığı ya da iş kazası nedeniyle maluliyet oranının tespiti,

2-tarihindeki maluliyet oranının ne olduğu,

3- Ölümün meslek hastalığından olup olmadığı,

4- Ölümün iş kazasına bağlı olup olmadığı,

5- Kişide meslek hastalığının olup olmadığı,

6- Hastalığın başlangıcının en az ve en fazla sürelerinin tespiti, kişinin rahatsızlığının yükümlülük süresi içinde oluşup oluşmadığı, doğuştan mı yoksa sonradan mı oluştuğu,

7- Kişi işe girmeden öncehastalığının olup olmadığı,

8- Kişinin rahatsızlığının yaptığı işten kaynaklanıp kaynaklanmadığı ya da yapacağı işten dolayı rahatsızlık olup olmayacağı,

9- Kişinin rahatsızlığının çalışacağı işyeri için engel teşkil edip

etmeyeceği,

10- Yapılan işe giriş muayenesininhastalığını ortaya çıkarmak için uygun olup olmadığı,

11- İşçinin sicil kartlarında, kendisinde son tespit edilen hastalığın varlığını gösterir belirti bulunup bulunmadığı,

12- Kişinin mevcut hastalığı ile ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılıp çalıştırılmayacağı,

Tüm bu sorular, temel olarak iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle yapılan masrafların kabul edilebilir olup olmadığı, daimi sakatlık durumunda tazminat hesapları ile ilgili anlaşmazlıkların çözümlenebilmesi için sorulmaktadır.

Aydınlatılması istenen konularda karar aşamasında karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri

- Hastalıkla-yapılan iş arasındaki neden -sonuç ilişkisinin belirlenmesinde "iş yeri hekimliği" uygulamalarının önemli bir yeri vardır. Her ne kadar "iş yeri hekimliği sertifikası" olan hekimler iş yeri hekimliği yapmakta ise de, iş yeri hekimlerinin iş sağlığı ile ilgili adli-tıbbi konularda daha fazla bilgi donanımına sahip olmaları gerektiği gözlenmektedir. Bu gün bir çok işyeri hekimi, iş yerlerinde yerine getirilmemiş görev ve sorumluluklar sonucu ortaya çıkan meslek hastalıkları ve iş kazalarının yarın hangi hukuki sonucu doğuracağını bilmemektedirler. Yukarıda kaydedilen mahkeme talepleri, işyeri hekiminin yapmakla yükümlü olduğu işe giriş ve periyodik muayenelerin önemini çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Hatta yalnızca genel fizik muayenenin yeterli olmayıp, iş türünün gerektirdiği ayrıntılı sistem muayeneleri ve laboratuvar tetkiklerinin de gerekliliği ortadadır. İşe giriş ve periyodik muayenelerin yapılmaması ya da eksik yapılması hem kişisel hem de işyeri yönünden zararlara neden olmaktadır. Öyle ki, işçinin iş değiştirmesi sonucu ikinci kez işe alan kurum gereksiz yere tazminat ödemekle karşı karşıya kalabilir. Bir başka örnek: Aşırı gürültülü ortamda çalışan işçide işitme kaybı gelişmiş olsun. İlk işe girişte işitme testleri yapılmamış, periyodik kontrolleri yapılmamışsa, işçi işe girmeden önce sağlıklı olduğunu kanıtlayamayacaktır. Kendisinde mesleki sağırılık gelişmesine rağmen, hak kaybına uğrayacaktır.

- Hukukçu ile hekim bilirkişinin bağlı olduğu disiplinlerin değerlendirme ölçütlerinde var olan farklılıklar, uygulama bazı anlaşma güçlük-

16 **Meslek Hastalıkları ve İş Kazalarında Tıbbi Bilirkişilik; Sorunlar ve Çöz...**
lerine yol açmaktadır. **Önemli olan bunların en aza indirilmesidir.** Bunun için hukukçunun bilirkişi seçerken, hangi uzmanın hangi sınırlar içinde kendisine yardım edebileceğini bilmesi gerekir. Diğer yandan bilirkişinin de, sorulan hukuksal kavramların ne anlam taşıdığını, ne şekilde yardım edebileceğini bilmesi zorunlu olup, bilgi ve deneyimlerini hukukçunun gereksinme duyduğu yönde ve onun kavramlarına uyumlu olarak sunması gerekir. Örneğin çalışma yaşamı ile ilgili konularda, yapılan iş ile hastalık ya da kaza arasında bir neden sonuç ilişkisinin olup olmadığı, arızanın hangi ölçüde kişinin meslekte kazanma gücünü azalttığı önemli olduğundan, hekim bilirkişi yaşayan ve ölümlü olgularda bu yönden değerlendirme yapmalıdır.

- Ölüm tutanaklarının hazırlanması sırasında, ölüm nedeni konusunda gereken titizliğin gösterilmemesi, kolaylıkla iş bitirme alışkanlığı önemli problemlere yol açmaktadır. Kesin ölüm nedeninin belli olmadığı durumlarda, ölümün "kalp yetmezliği, solunum ve dolaşım yetmezliği" gibi genel sonuçlara bağlanıp kişinin gömülmesine izin verilmesi yerine, ölümün meslek hastalığından ya da iş kazasından olup olmadığının belirlenebilmesi için kişinin ölümünü takiben otopsi yapılması/yaptırılması en doğru yöntem olacaktır. Sadece ölü muayenesi ya da gözle görülebilen otopsi bulgularının kaydedilmesi yeterli olmaz. Otopsi mikroskopik ve toksikolojik incelemeleri kapsamadığında tam bir otopsi işlemi gerçekleştirilmiş sayılmaz. Çalışma yerlerindeki ölümlerde bu hususa dikkat edilmelidir.

- Yaşayan olgularda çalışma gücünden kayıp oranının belirlenmesi bir uzmanlık işidir. Bilirkişi raporunun temelini oluşturan bilgi, bulgu ve belgeler ancak gerçek oldukları oranda güvenilirlik kazanırlar. Bu nedenle bilirkişi raporunda yalnızca vardığı sonuçları belirtmekle yetinmemeli, nelere dayanarak, nasıl bir değerlendirme ile bu sonuca vardığını da açıklamalıdır. Uygulamada çoğu kez kişisel takdirlere kaçan bilirkişi düşüncelerini önlemek ve eşitlik ilkesi gereği benzer durumlarda benzer bilirkişi düşünceleri alabilmek için, yasal zorunluluk olmamakla birlikte, mahkemeler bilirkişilerden SS. Sağlık İşlemleri Tüzüğü'nün kullanılmasını beklemektedirler. Tüzükte her bir arızanın sigortalının mesleği ve yaşına göre çalışma gücünü ne oranda azaltacağı belirtilmektedir. Ancak, özellikle kazalardan sonra gelişen her türlü arıza açıkça bu listede yer almamaktadır. Böyle durumlarda, listede kişinin arızasına en çok uyan arıza grubu üzerinden değerlendirme yapılmaktadır.

- İş sağlığı ile ilgili konularda bilirkişi raporu istenen durumlarda, mahkemelerce aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi, hem yargı sürecini

a) Şahıslara ait tüm tedavi belgelerinin temin edilmesi. Meslek hastalığı durumunda kişiler birden fazla iş değiştirmiş olabilecekleri için, sadece son işyerinde çalışırkenki sağlık durumlarını gösteren değil, daha önceki işyerlerinde, hatta işe girmeden önceki sağlık durumları ile ilgili tüm belgelerin de temini gerekir. İş kazası durumunda da, kaza sırasında oluşan lezyonlar ile tedavi sürecine ilişkin tüm tıbbi belgeler temin edilmelidir. Varsa kaza öncesine ait bir tedavi ya da belde bunların da temini yararlı olacaktır. Öyle ki, daha önce geçirdiği bir trafik kazasına bağlı kalça kırığı nedeniyle aksayarak yürümekte olan kişi, aynı taraf bacağında kırığa neden olan iş kazası da geçirebilir. Kişinin yürüme kusuru iş kazasına bağlanır ve maluliyet oranı belirlenirse, hem SSK, hem de işverenin maddi kaybıyla sonuçlanan hatalı bir sonuç verilmiş olur.

b) Beraberinde adli tahkikat dosyasının da gönderilmesi,

c) Yaşayan kişilerin bu belgelerle birlikte muayene için gönderilmesi,

d) Daimi işgöremezlik ya da ceza davalarında uzun zaafı-tatili açısından, kişilerin, tedavi süreci bitmiş olmak şartı ile olay tarihinden en az 18 ay sonra, arızası ile ilgili uzmanlarca düzenlenecek olan son sağlık durumunu belirtir ek raporla birlikte müracaat ettirilmesi.

Kaynak: Günay Y. Meslek Hastalıklarının Adli Tıp Yönünden Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1993.

(*) Adli Tıp Uzmanı ve İş Sağlığı Bilim Uzmanı
OGÜ. Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı
ybalci@ogu.edu.tr

İNSAN HAKLARI BİLGİSİ İÇİN İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ İnsan Hakları Eğitimi On Yılı (1995-2004) Üzerine

(*) Prof.Dr.Gülten SEBER

İnsan haklarının dönüm noktalarından birisi 10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletlerce kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'dir. Türkiye 6 Nisan 1949'da evrensel bildirgeyi imzalamış,daha sonra geliştirilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni, Helsinki Nihai Senedi'ni, Paris Şartı'nı ve son olarak 1994'te Çocuk Hakları Evrensel Bildirgesi'ni onaylayarak, evrensel insan hakları hukukuna bağlılığını ve verdiği önemi göstermiştir.

Ancak, uluslar arası belgeleri onaylamamız yeterli değildir.İnsan haklarının hayatın her alanında en gelişmiş biçimi ile ve bir bütün olarak yaşanması, yaygınlaştırılması, korunup geliştirilmesi gereklidir. 1993Viyana'da İnsan Hakları Dünya Konferansında bir çağrıda bulunulmuş ve şu hedefler belirlenmiştir:

Hoşgörü,saygı,dayanışma,

Sosyal ve politik alanlara insan hakları bilincini yayabilmek

Ulusal ve uluslar arası bilgi sağlamak

İnsan hakları eğitimi bir insan hakkıdır, sosyal adalet, barış, demokrasi ve gelişmeyi tam gerçekleştirmenin ön koşuludur.

Bu çağrıya Birleşmiş Milletler 23 Aralık 1994 de genel kurul kararı olarak 1995-2004 ü İnsan Hakları Eğitimi On Yılı olarak kabul etmiştir.

Birleşmiş Milletler"İnsan Hakları Eğitimi 10Yılı" amaçlarını şöyle sıralamaktadır:

İnsan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmek

İnsan kişiliğini ve bu kişiliğin taşıdığı onurla ilgili duyguyu tam geliştirmek

Anlayışı, hoşgörüyü, kadın-erkek eşitliğini ve bütün uluslar, yerli halklar ve ırksal, ulusal, etnik, dinsel ve dilsel gruplar arasında dostluğu teşvik etmek

Bütün insanların etkin şekilde özgür bir topluma katılmalarını sağlamak

Birleşmiş Milletler barışı koruma etkinliklerini desteklemek...

Bu amaçlara uygun olarak gerçekleştirilmesi düşünülen eylem planı ise şu şekilde belirlenmiştir:

- a. Uluslar arası, bölgesel, ulusal ve yerel düzeylerde insan hakları eğitimi programlarını oluşturmak, mevcut olanları güçlendirmek.
- b. Eğitim malzemesini geliştirmek.
- c. Kitle iletişim araçlarının rolünü güçlendirmek,
- d. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ni dünya düzeyinde yaymak

İnsan Hakları ve Etik:

Bütün bilgi sistemleri insanı ahlaki bir varlık olarak ele alır. İnsan biyolojik yanını ahlaki sorumluluklara yönelerek aşar. Canlılar içinde "Başkası" düşüncesi olan tek varlık insandır. Başkasını düşünme fikri insan hakları bilinci içinde gelişebilir.

İnsan hakları renk, dil, din, cinsiyet, ırk farkı gözetmeksizin, her insanın insan olması dolayısıyla sahip olması gereken, evrensel haklardır.

Bu yüzden bu hakların korunmasını ve saygı duyulmasını sağlamak için, bilgilenmeyi ve duyarlılığı sağlayacak bir eğitimin verilmesi gerekir.

İnsan hakları eğitiminin öneminin anlaşılması ile birlikte, bu eğitimde hangi yaklaşımın benimseneceği, hangi yaş aralığını kapsayacağı tartışmaları da başlamıştır. Yaş aralığını ergenlik dönemi olması daha çok kabul görmüştür.

Bunun yanı sıra insan hakları eğitiminde içerik , yöntem, yaklaşım belirlenirken öncelikle eğitim verilecek gurubun ruhsal ve sosyal özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir.

Eğitim ergenlik dönemini kapsıyorsa ise bu dönemi tanımlamalıyız. Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında, ortalama 12 ile 22 yaşları arasındaki döneme denk gelen bir dönemdir. Ergen, çocuk rol ve statüsünden yetişkinliğe geçişi, bağımsız ve kendi kendine yeterli bir birey haline gelmeyi ifade eder. Ergen, bedenini kabul etmeyi, uygun toplumsal role ulaşmayı ve yaşlılarıyla uyumlu ilişkiler kurmayı öğrenir.

Yetişkinliğe göre daha olumlu olan özellikleri, ergenlerin enerjik, canlı ve duyarlı oluşları, ülkelerinin geleceği için içten kaygı duymaları, algılama güçlerinde artışın olması, haksızlığa ve hoşgörüsüzlüğe dayanamamaları, esnek, dürüst ve iyimser olmalarıdır. Ancak ergenlerin yaşadıkları geçiş döneminin baskılarıyla yüzleşmekten ve çatışmadan kaçtıkları ve geri çekildikleri de görülür. Ergenlerin toplumsal uyumu öğrenmeleri gerekir. Okul, aile gibi ilk elden karşılaştıkları ve içinde yaşadıkları kurumların dürüst, ilkeli ve güven verici davranması gerekir. Gençlere yaşam

deneyimleri karşısında Öğrenilmiş Çaresizlik (Seligman) duygusu ile tanıştırmamak gerekmektedir. Böylece kendilerine ve çevrelerindeki insanlara daha az zarar verirler, onların canını yakmazlar, başkalarının sahip olduğu haklara saygı duyarlar.

Ergene başkalarının haklarını düşünmesi gerektiği ama karşılık olarak diğerlerinden de kendisine saygı göstermelerini beklemesi gerektiği öğretilmelidir.

Ergenlik çağındaki çocuklar diğer insanların anlama ve farklılıkları görme yeteneğine sanıldığından daha fazla sahiptirler ama onların bu yeteneği genellikle yetişkinler tarafından kınılıp köreltilmektedir.

Yetişkinler onları olumlu yönde etkilediği takdirde, başka insanların gereksinimini, istem ve ilgilerine karşı anlayış duygusu geliştirirler ve bu anlayışlılık onları "toplumsal zeka"ya sahip olmaya götürür.

Ergenler kendi değer sistemlerini oluşturmak isterler. Bu durumda yetişkinlere düşen görev bu durumu anlayışla karşılamaktır. Günümüzde gençlere ideolojik değerlerini oluştururken de yardım etmek gerekir. Çünkü çoğulcu sistem gençlere sınırsız değer sunar ve seçme özgürlüğünü kendisine verir. Sosyal öğrenme sürecinde olan gençlerin düşebileceği yanlışları düzeltilmezse politik yönden uç görüşlere kapılabilirler dar görüşlü, eleştirel görüşten uzak, empati kuramayan ve kaotik sosyal benlik oluştururlar.

Ergenler tarafından soyut kavramlara ilginin arttığı, fikir özgürlüğü, sosyal adalet gibi kavramların oldukça iyi algılandığı bilinmektedir. Bu dönemdeki tipik özelliklerden biri de sürekli karşı çıkmalardır. Bunun altında yatan neden ise özgür olma isteğidir.

Ergenlerin en belirgin özelliklerinden biri de yaşıtlarına çok önem vermeleri ve birbirlerinden çok etkilenmeleridir. Bu yüzden dürüstlük ve saygı kuralları çerçevesinde işbirliği yaparak çalışmayı onlara öğretmek gerekir. Çocuk klüpleri ve kamplar, onların birlikte yaşamayı öğrenebilecekleri elverişli ortamlardır.

Gençler önceleri yüksek sesle konuşarak yetişkinleri dinlememe iletişim biçimini yeğlerler. Buna karşın yetişkinlerin onları dinleyerek, dinlemeyi öğretmeleri gerekir.

İnsan hakları eğitim yöntemi nasıl olmalı?

- Çoklu Öğrenme
- Disiplinler arası Öğrenme olarak ele alınabilir.

Çoklu öğrenme yolları:

1- İnsan Hakları Eğitiminde Ulusal Yaklaşım : Bu yaklaşım genellikle ilköğretim düzeyinde uygulanmaktadır. Ülkenin tarihi ve yönetim şekli tartışılırken temel insan hakları kavramları da verilmektedir. Bu yaklaşımı benimseyen eğitim sistemleri insan hakları ile ilgili yönelimlerini ulusal düzeyle sınırlı tutmaktadır.

2- İnsan Hakları Eğitiminde Karşılaştırmalı Yaklaşım: Bu yaklaşımda diğer uluslar inceleme alanına girer. Bu ulusların anayasaları (yazılı ya da yazısız), vatandaşlarına tanınan haklar ve bu hakların ne düzeyde uygulandığı üzerinde durulur. Karşılaştırmalı yaklaşımın bazı avantajları göz ardı edilemez

3-İnsan Hakları Eğitiminde Uluslar Arası Yaklaşım : Bu yaklaşım dikkatini, hükümet dışı örgütler üzerinde toplamıştır. Ayrıca temel insan ihtiyaçları ile insan onuruna olan gereksinmeyi vurgulamakta ve hak kavramını bütüncül açıdan ele almaktadır.

Disiplinler arası öğrenme yolları:

21. yüzyılın eğitimi, esneklik, kendi kendine öğrenme, olaylara geniş bir perspektiften bakabilme, çarpıcı sorular sorabilme ve yaratıcı problem çözme yeteneğini gerektirmektedir. Bu yetenek de disiplinler arası yaklaşımla kazandırılabilmesi için, insan hakları eğitiminde genellikle bu yaklaşım tercih edilmektedir. İnsan hakları eğitiminde kullanılan disiplinler arası öğrenme ile öğrencilerin evrensel sorunlar (açlık, evsizlik gibi) üzerinde düşünmeleri istenilmektedir. Ayrıca, bu yaklaşımın benimsenmesi ile, insan haklarını ele alan çeşitli bilim dalları arasında bağlantı kurularak, alanla ilgili bilgi bütünleştirilmektedir. Diğer bir deyişle, insan hakları eğitiminde, tarih, politika, felsefe ve hukuk gibi değişik disiplinlerden yararlanılması ile öğrencinin, olayların değişik yönlerini görmesine ve yansız olmasına çalışılmaktadır.

Disiplinler arası öğrenme yönteminde öğretmen her şeyi bilen kişi değil, yönlendirici kişi olarak görülür. Öğrenci merkezli öğrenmeyi hedef alır. Bu öğrenme sayesinde öğrenciler, nasıl düşüneceklerini, davranacaklarını ve öğreneceklerini öğrenirler.

Bu eğitim, bir öğretmen tarafından ya da geniş takımlar halinde çalışan öğretmenler grubu tarafından verilebilir.

Disiplinler arası yaklaşımı benimseyen öğretmenler, dersin işlenişi ile ilgili kararlar alırlarken, alanda çalışan uzmanların görüş ve önerilerinden yararlanırlar.

Ayrıca, ders kitaplarına bağlı olmaktan çok, ders ile ilgili değişik

araç gereçleri ve kaynakları bulmaya çalışarak, öğrencileri araç, gereç ve kaynak bulmaları yönünde güdüler ve onların bireysel araştırmalarda bulunmalarına yardımcı olurlar

Disiplinler arası yaklaşımın en önemli özelliklerinden birisi de, çocuğun bilişsel gelişimini (Piaget) göz önüne almasıdır. Özellikle küçük yaşlardaki çocuklar neden sonuç ilişkisini daha zor anladıkları için, bu yaklaşım ile küçük çocukların eğitiminde somut hedefler konulmaya çalışılır. İnsan hakları eğitimi ve duyarlılığı okullarda "İnsan Hakları Eğitimi" ya da "Vatandaşlık Bilgisi" dersi ile sınırlandırılmaz, tüm ders programlarına ve eğitim ortamına taşınmalıdır. Bu konuda Türkiye Bilimler Akademisi, Tarih Vakfı, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi, Avrupa komitesi, Açık Toplum Enstitüsü iki yıl süren bir proje kapsamında ders kitaplarındaki insan hakları bildirgesinin aykırı maddeleri saptayıp 2003 Aralık ayından itibaren bir dizi toplantı yaparak bu bilgileri paylaştılar. Bu projede 190 ders kitabı gözden geçirilmiş, 4.000 civarında farklı sorun saptanmıştır. Ders kitaplarında insan hakları alanına yansıyan sorunları ileride sizlerle paylaşmak isterim.

Sonuç olarak, İnsan Hakları Eğitimde hangi yol kabul edilirse edilsin amaç insan haklarının özümsemesi, bilinçlenmesi ve devletin kurumları tarafından da desteklenmesidir. İnsan kendi haklarına ne kadar sahip çıkabilecek konuma gelirse gelsin, birey yaşadığı ülkenin kurumlarından haklarını öğrenir, pekiştirir içleştirir ve geliştirebilir.

Seligman, M.E.P. (1975). Helplessness: On depression, development. San Francisco: Freeman
Piaget, J. (1967). Six psychological studies. New York: Random House

Klinik Psikolog
Osmangazi Üniversitesi
gseber@ogu.edu.tr

Sayı : 04 - Nisan 2004

ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

İSNADIN NİTELİĞİ VE NEDENLERİ HAKKINDA BİLGİ ALMA HAKKI

Erol ER

A- İSNADIN ÖĞRENİLMESİ

İsnadı öğrenme hakkı kişinin savunmasını yapabilmesi ile son derece yakından ilgili bir haktır. Zira ne ile suçlandığını bilmeyen bir kişinin kendisini savunmasına da imkan yoktur. Bu hak şüphe altındaki masumları korumaya yöneliktir.¹ Böylece kendisine yöneltilen suçlamayı öğrenen sanık, daha sonra buna göre müdafaasını hazırlayacak zamana ve kolaylıklara da sahip kılınmak suretiyle ve hakkında kararı verecek olan makama müdafaasını anlatabilme imkanına kavuşturulacaktır.² Dolayısıyla suçlamayla ilgili olarak sanığa verilecek bilgi, kendisinin hangi fiili nedeni ile suçlandığını (isnadın sebebi) ve bu fiilin hukuki niteliğinin (isnadın mahiyetinin) ne olduğunu içermelidir. Sonradan ortaya çıkan değişiklikler de dahil olmak üzere ayrıntının derecesi her somut olayda değişebilmekle birlikte bunların hiçbir fiili, hukuki hataya yer vermeyecek şekilde olması gerekir.³ İsnadın bildirilmesi, sanığın "hangi fiilin kendisine yüklendiğini bilmesi ve ifade almanın konusu üzerinde hiçbir kuşkuya sahip olmaması anlamında bulunduğuna göre, bu açıdan sanığa yalnızca isnad edilen suçun adının verilmesi yeterli değildir; aksine olay ona en azından ana çizgileriyle tanıtılmalıdır; sanık isnad edilen fiili kendisini savunabilecek kadar tam bilmelidir. Çünkü, susmanın onun için uygun olup olmadığına ve belirli delilleri talep edip etmemeye karar verebilir.⁴

Kendisine bir suç isnad edilen kişinin, bu isnatlardan en kısa sürede, anladığı dilde ve etraflı surette haberdar edilmesi uluslararası sözleşmelerde Anayasa'da ve CMUK'ta bir sanık hakkı olarak verilmiş ve düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleyici metinlerde öğrenme bir hak olarak getirildiğinden, isnadı yapan tarafından bu konuda ona bilgi verilmesi gerekecektir. Diğer bir deyişle, isnadın niteliği ve nedeni sanığın ayrıca araştırmasına gerek kalmaksızın kendisine bildirilmelidir. Zira bilindiği üzere, bir

1 - ÖZGEN, Eralp, Adil Yargılama Hakkının Boyutları, Çağdaş Hukuk Dergisi, Aralık 1997, S:59, s.20.

2 - CİHAN-YENİSEY, s.160.

3 - DEMİRBAŞ, Timur, Sanığın Hazırlık Soruşturmasında İfadesinin Alınması, İzmir 1996, s.101.

4 - DEMİRBAŞ, Sanığın Hazırlık Soruşturmasında İfadesinin Alınması, s.102.

İsnadın niteliği ve nedeninden haberdar olmak esas itibarıyla savunma hakkının temelini teşkil eder mahiyettedir. Gerçekten, neyle ve neden itham ve isnatda bulunulduğunu yeterince bilmeyen sanığın kendisini de yeterli derecede savunamayacağı açıktır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendine göre, sanık yalnızca yukarıda açıkladığımız isnadın nedenini yani maddi olayları değil ayrıca bu isnadın aynı zamanda "hukuki niteliğini de bilmek" hakkına sahiptir. Bu bilme hakkı aynı Sözleşme'nin 3. fıkrasının (b) bendinde yer alan "her sanığın savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklara malik olmak" hakkının da sınırlarını çizmekte ve savunmanın yapılmasına neden olmaktadır. İsnadın hukuki vasfının değişmesi veyahut itham edilen fiilin ağırlaştırıcı yönlerinin ortaya çıkması halinde, yeni çıkan bu durum için sanığa ek bir savunma hakkının verilip verilmeyeceği konusunda ise AİH Komisyonu, bu gibi hallerde sanığa savunmasını hazırlaması için ek bir süre verilmesi gerekeceğini öngörmüştür. Ancak komisyona göre bir değişikliğin sanığa yazılı olarak bildirilmesine gerek yoktur; değişiklik sanığa sözlü olarak da bildirilebilir.⁵ Bununla birlikte AİH Komisyonu, aynı türden olan ve önem arzetmeyen başka suçlardan dolayı ek savunma verilmeksizin mahkumiyet kararına hükmedilebileceğini de kabul etmiştir.⁶

Yine anılan sözleşmeye göre, bildirim "ayrıntılı bir biçimde" yapılmalıdır. Burada ayrıntıdan amaçlanan, sanığın kendisi hakkındaki isnadın niteliğini ve nedenini, savunmasını yapacak ölçüde öğrenmesi olarak anlamak gerekir. Eğer isnad, genel hatları ile de anlaşılabilir nitelikte ise, artık ayrıntının bulunmadığının ileri sürülemeyeceği AİH Komisyonu tarafından kabul edilmiştir. Örneğin, Komisyon, buna dair bir kararında "tahrik kelimesinin hipnotik telkinleri de içerdiği gerekçesi ile yeterli ayrıntı bulunduğu" karar vermiştir. Başka bir deyişle, savunmanın yapılmasını sağlayabilecek yeterlikteki bir ölçüde ayrıntı, amaca uygun olarak kabul edilmelidir.⁷ AİH Sözleşmesi 5. maddede düzenlenen "...tutuklanmasını gerektiren nedenlerin ve yapılan suçlamaların en kısa zamanda ve anlayacağı bir dil ile kendisine bildirilmesi" durumu ise farklıdır. Burada sanığa verilecek bilginin ayrıntılı olması gerekmemektedir. Zira 5. maddedeki bu "hükümün amacı olası bir maddi hatayı önlemekten öte, özellikle aynı maddenin 4. fıkrasında yer alan itiraz hakkının etkili bir biçimde kullanılabilmesini sağlamaktır". Yine Komisyon'un yerleşmiş uygulaması uyarınca,

5 - DONAY, s.132.

6 - SCHROEDER, Friedrich-Christian. "Ceza Muhakemesinde Fair Trial İlkesi", (Çeviri: YENİSEY, Feridun), Ceza Muhakemesi Hukukunda Fair Trial, İstanbul Barosu Yayını, İst.1999, s.56.

7 - DONAY, s.132-133.

yapılacak bildirim içeriği amaçla sınırlıdır; bu nedenle kapsamı da 6. maddenin 3. fıkrasının (a) bendinde yer alan, savunmanın hazırlanması amaçlı bildirimden daha dar ve farklıdır. Ayrıca, bu bildirim hiçbir şekilde tabi değildir. Hükmün uygulanmasında rastlanan tüm bu yumuşaklığa rağmen, unutmamak gerekir ki, bildirim içeriği, her özel ve somut duruma göre, amaca yani "habeas Corpus" güvencesinin gerektirdiği açıklığa sahip olmalıdır.⁸

Ancak, "sanığın aydınlatılması açısından kendisine verilecek bilgilerin sanığın tutuklu veya tutuksuz olması hallerine göre bir ayrıma tabi tutulmaması gerekir. Zira her iki halde de kişi hakkında yapılan bir isnad mevcuttur. Bunlardan birisinin tutuklanmaya diğerinin ise davanın esasına ilişkin olması, sanıkça öğrenilmesi gerekenler açısından herhangi bir fark yaratmamalıdır. Kaldı ki, tutuklama geçici bir önlem olmasına rağmen, kişinin doğrudan doğruya özgürlüğünü etkilemektedir; özgürlüğü kısıtlanan kişi, özgürlüğünün kısıtlandığını ayrıntılı bir surette öğrenmelidir ki, geçici olan bu önlemin alınmasına neden olduğu iddia edilen öğelerin yok olduğunu kanıtlayabilsin. Her iki maddedeki "bildirim" de esasen savunma hakkının etkin kullanılabilmesi için öngörülmüştür, bu halde savunmanın tutuklamaya ilişkin olup olmamasının bizzatı savunmanın temeli ile ilgisinin bulunmadığı da açıktır. Ancak, 6. maddedeki bildirim davanın esası ile ilgili olduğundan bunların daha ayrıntılı olması mümkündür. Fakat bu durum tutuklanan kişiye ise yetersiz ölçüde bilgi verilmesi anlamına da gelmemelidir."⁹

Konumuz açısından AİH Sözleşmesi'nin 5. ve 6. maddeleri arasındaki bir diğer fark da şudur ki, 5. maddedeki bildirim tutuklamaya yol açan nedenlere hasrendir; 6. madde de ise, isnadın hem niteliği hem de nedeni sanığa bildirilmelidir. Gerçekten de, tutuklama bir geçici önlem olarak her zaman suçun niteliği ile ilgili olmayabilir. Diğer bir deyişle, tutuklama genellikle suçun nitelendirilmesine bağlı olmaksızın başvuru olan bir önlemdir. Buna karşın, dava açılmasına neden olacak isnad davanın sonucunu belirleyici ve doğrudan etki yapacak mahiyeti taşır.¹⁰

B- İSNADIN EN KISA SÜREDE ÖĞRENİLMESİ

AİH Sözleşmesi'nin gerek 5. maddesi, gerekse 6. maddesi yapılan isnatların en kısa zamanda bildirilmesi gerektiğini öngörmektedir. Buradaki "en kısa bir zamanda" tabiri "hemen" anlamına gelmediği gibi, sürenin

8 - GÖLCÜKLÜ, s.209.

9 - DONAY, s.133-134.

10 - DONAY, s.134.

gereksiz ve anormal şekilde uzatılması da değildir. Örneğin, araştırmalara yeni başlandığı bir sırada isnadın "hemen bildirilmesi" bir çok delilin elde edilmesini imkânsız kılabilir. Böyle bir bilgi, sanığın kaçması veya delilleri karartması şüphesini de doğuracağından, sonuçta mahkemece tutuklama kararı verilmesi zorunluluğu ortaya çıkabilir. Bu itibarla, isnadın şüpheliye gerektiğinden önce bildirilmesi onun aleyhinedir.¹¹ "Kısa süre" kavramı somut olayın gösterdiği özelliğe göre değerlendirilecektir.¹² Daha doğrusu bunu "makul süre" olarak anlamak gerekir. Buna rağmen "en kısa bir zamanda" tabirini kullanmaktan amaçlanan, bizce tutuklanan şahsın eğer tutuklama nedenlerinin aksini kanıtlayabilecekse bir an önce özgürlüğüne kavuşmasını, eğer sanık tutuksuz ise bu defa da savunma delillerini ve sebeplerini bir an önce toplayabilmesini temin etmek olsa gerektir.

C- İLGİLİNİN ANLADIĞI BİR DİLDE KENDİSİNE BİLGİ VERİLMESİ

Sanığın, kendisine yapılan bir isnada dair bilgi sahibi olurken, bu bilgiyi anlayabilmesi de gerekir. Bu anlayabilmeyi ise "konuştuğu lisan" olarak mütalaa etmek gerekir. Yoksa sanığın söyleneni veya yazılanı anlayabilecek zihni zekaya sahip olmaması değildir söz konusu olan. Ancak, sağır ve dilsizler bakımından burada bir ayırımın yapılması gerekir; Sağır ve dilsizlere tercüman getirilmesi lüzumludur; aksi tutum, bu şahısların isnadın niteliğini anlayabilmek yeteneğini haiz bulunmalarına karşın, sırf anılan bedensel yoksunlukları nedeni ile bu haktan mahrum bırakılmaları anlamına gelecektir ki, bu da ne İnsan Hakları ne de sanık hakları bakımından kabulü mümkün bir uygulama olarak değerlendirilemez.

AİH Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (e) fıkrasında "hakkında herhangi bir suçlama karara bağlanırken herkesin, mahkemede kullanılan dili anlamıyor ya da konuşamıyorsa, bir çevirmenin ücretsiz yardımından yararlanmak hakkına sahiptir" denilmektedir. Keza, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 14/3 f maddesinde de "mahkemede konuşulan dili konuşup anlayamadığı durumda bir çevirmenin ücretsiz yardımından yararlanmak hakkına sahiptir" denilmektedir.¹³ AİH Sözleşmesi'nin 6. maddesinin metninden açıkça anlaşıldığı üzere, burada yalnızca duruşma ile ilgili tercümandan söz edilmektedir. Ancak hakkında tutuklama kararı verilen veya kovuşturma yapılan kişinin de lisan anlamında yardıma ihtiyacı olabilir. Belirtmek gerekir ki, sözleşme tarafından bu

11 - SCHROEDER, s.56.

12 - GÖLCÜKLÜ, s.209.

13 - KİBAR, s.48.

hakkın yalnızca duruşma ile sınırlandırılması yersiz olmuştur. Bu hakkın kovuşturmanın tüm aşamalarını kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekir.¹⁴ Bu durum sözleşmede düzenleme bulunmuş olmakla birlikte, kişiye tutuklama ve isnad nedenlerinin kendi dilinden yazılı olarak bildirilmesi veya hakimın sanığın anladığı dilde konuşması durumunda tercüman ihtiyacı da ortadan kalkacaktır ki, zaten sanık hakları açısından amaçlanan da yalnızca isnad ve tutuklama nedenlerine dair bir bilgilendirmedir. Bu bilgilendirmenin tercüman, yazılı şekil veya başka bir biçimde yapılmasının çok fazla da önemi yoktur.¹⁵

AİH Mahkemesi de, verdiği kararlarda sanığın ücretsiz olarak tercümandan yararlanma hakkını istikrarlı hale getirmiştir. Örneğin mahkeme 28.11.1978 tarihli Gerhard Luedicke, Muhammed Belkacem kararında, "ceza yargılamasından önce bir tercümandan ücretsiz olarak yararlandırılan adı geçen başvuru sahiplerinden daha sonra bu ücretin mahkeme yargılama masraflarına dahil edilerek ödenmesinin talep edilmesinin AİH Sözleşmesi'nin m.6/3.f.e bendindeki ücretsiz olarak tercümandan yararlandırılma hakkına aykırı" bulmuştur. Yine, Türkiye Cumhuriyeti uyuğundaki Arif KOÇ davasında, Alman hükümetinin tercümanlık ücretinin davalıya ödettilmeyeceği taahhüdünde bulunmasına rağmen sicilden silme talebi red edilmiştir.¹⁶

D- HUKUKUMUZ BAKIMINDAN VE UYGULAMADA İSNADIN NİTELİĞİ VE NEDENLERİ HAKKINDA BİLGİ ALMA HAKKI

Hukumumuz bakımından bu konudaki temel düzenlemeyi Anayasa'nın 19/4 madde ve fıkrasında görmekteyiz. Buna göre, "yakalanan veya tutuklanan kişiler yakalanma veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hakim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir" denilmektedir. Gerek söz konusu bu anayasal hüküm, gerekse CMUK'un 106. maddesi ile 353 Sayılı Kanun (özellikle tutuklama haline dair hükümleriyle), AİH Sözleşmesi'nin 5/2. madde ve fıkrasına paralel içeriktedirler. Gerçekten de, CMUK m. 106'ya göre, "tutuklama kararı tutma anında, tutukluya yazılı olarak tebliğ edilecektir. Eğer karar anında, hakkında tutukluluk kararı verilen kişi hazır değilse, tutma sebepleri ile aleyhindeki isnad sanığa hemen yazılı olarak bildirilir; eğer tutma

14 - OLG Celle, stv 1997, s.432, bkz. ÖZTÜRK-ERDENİ-ÖZBEK, s.152.

15 - SCHROEDER, s.58.

16 - Bkz. NİLDİZ, s.213.

esnasında bu mümkün olmazsa, tutukevine konduğunun en geç ertesi günü kendisine tebliğ olunur." Ancak burada belirtmek gerekir ki, Anayasa'nın yukarıda zikredilen 19/4 madde ve fıkrasındaki "toplu suçlar için getirmiş bulunduğu istisnanın hukuk devleti ilkesine uygun düştüğünü söylemek zordur. Bilindiği gibi, toplu suçlarda yakalanan kimseler yol süresi hariç en çok on beş gün içinde hakim önüne çıkarılır. "Bir hukuk devletinde insanların ne ile suçlandıklarını bilmeden on beş güne kadar gözaltında tutulmaları kabul edilemez. Anayasa'da (en çok on beş güne kadar) denildiğine göre, hukuk devletine inanmış uygulayıcıların bu durumda da suçlamaları derhal bildirmeleri Anayasa'ya aykırı olmaz"¹⁷ 353 Sayılı Kanunu'n 72/Son madde ve fıkrasında da "Sanığa, sorgu sırasında tutuklama sebebi ve isnad olunan suç bildirilir. Sorgu sırasında tutuklama müzekkeresinin geri alındığı veya tutulan kimsenin tutuklama müzekkeresindeki kimse olmadığı anlaşılırsa tutulan kişi derhal salıverilir" ibaresi yer almaktadır. 353 Sayılı Kanun'daki bu hükme göre, tutuklanmak üzere sanığın önüne çıkarıldığı askeri mahkemece ilk yapılacak iş, sanığın sorgusunu yapmaktır. Maddede belirtilen sorgu, iddianameye karşı sanığın sorguya çekilmesi işleminden farklı olup, buradaki sorgu yalnızca sanığa isnad olunan suçun ve tutuklama sebebinin kendisine bildirilmesi ve tutuklanan kişinin gıyabi tutuklama müzekkeresinde kimliği yazılı şahıs olup olmadığının tesbiti amacıyla yöneliktir.¹⁸

CMUK m. 108'e göre "sanık tutuklama müzekkeresi üzerine tutulduğunda derhal ve nihayet yirmi dört saat içinde yetkili hakim önüne çıkarılarak sorguya çekilir ve tutmanın devam edip etmeyeceği hakkında bir karar verilir. Sanığı en yakın hakim önüne getirmek için geçerli süre bu yirmi dört saatlik süreye dahil değildir. Sanığa, sorgu sırasında aleyhindeki vaziyet ve hallerden haber verilir. Sorguya çekme, sanığın kendi lehine meydana koyacağı delillere mani olmayacak tarzda cereyan etmelidir."

Keza, CMUK madde 128'de "yakalanan şahıs bırakılmazsa, yakalama yerine en yakın sulh hakimine gönderilmesi için gerekli süre hariç yirmi dört saat içinde sulh hakimi önüne çıkarılır ve sorguya çekilir. Üç veya daha fazla kişinin bir suça iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya fail sayısının çokluğu ve benzeri nedenlerle Cumhuriyet Savcısı bu sürenin dört güne kadar uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Soruşturma bu sürede sonuçlandırılmazsa Cumhuriyet Savcısının talebi ve Sulh Hakiminin kararı ile yedi güne kadar

17 - ÖZTÜRK-ERDEM-ÖZBEK, s.147.

18 - ÖZBAKAN, s.72.

Yukarıda belirtilen maddelerdeki hükümlerden açıkça görüldüğü gibi, bir suç isnadıyla yakalanan veya tutuklanan kişiye hakkındaki suçlama hakim önüne çıkarılmadan ve tutuklanmadan önce bildirilmek zorundadır. Ancak, Ceza Usul Kanunlarımızda isnadın anladığı dilde bildirilmesi hususunda açık bir hüküm yoktur. Ancak uygulamada CMUK 252. madde hükmü geniş bir biçimde uygulanarak Türkçe bilmeyen sanığa gerek hazırlık soruşturmasında, gerekse duruşmalarda lüzumlu olan her aşamada bilirkişi sıfatıyla tercüman tayin edilerek hakkındaki isnatlar kendisine bildirilmektedir.

CMUK m. 135/1, bend 2 de, "zabita amir ve memurları ile Cumhuriyet Savcısı tarafından ifade almada ve hakim tarafından sorguya çekilmede (ifade verenin veya sorguya çekilenin) kimliği tespit edildikten sonra, kendisine isnad edilen suçun anlatılmasının gerektiği" belirtilmektedir. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 3842 Sayılı Yasa'yla değiştirilmesinden önceki anılan madde hükmüne göre, "sorgu sırasında isnad edilen suçun ne olduğunun sorguya çekilene bildirileceği" şeklindeydi. Oysa, yasa değişikliğine göre, kişinin hangi olaydan dolayı, hangi suçla suçlandığı da kendisine ifade alma ve sorgu esnasında açıkça anlatılacaktır. Dolayısıyla, örneğin sadece bir hırsızlık veya dolandırıcılıkla itham edildiğinin bildirilmesi yeterli değildir; olayın en azından nerede, ne zaman gerçekleştiği gibi ana hatlarıyla bildirilmesi gerekir. Bu yönde olmak üzere, Kanun da isnad edilen suçun yalnızca bildirilmesiyle yetinilemeyeceği noktasından hareketle, "anlatılır" ibaresini kullanmıştır. "Anlatmak", bildirmeye göre daha kapsamlıdır ve en azından, olayda ilgili açıklayıcı bazı bilgilerinde verilmesini zorunlu kılar.¹⁹

Sanık, itham edildiği konuyu kendini savunacak şekilde iyi tanımalıdır. Bunun anlamı, şüphe sebeplerinin sanığa bildirilmesidir. Böylece, sanığın ifade vermek istemediğini açıkladığı hallerde bile, sanığın kendisini savunmasına yeniden yol açılmış olabilir. Çünkü, çoğu kere, sanığın ifade vermek isteyip istemeyeceğini belirleyecek olan, şüphe sebepleri hakkında sahip olacağı bilgidir. Ancak bu takdirde susmanın mı konuşmanın mı kendisi için daha uygun olacağına, belirli delillerin toplanmasını talep edip etmeyeceğine karar verebilir. Fakat bu durum sorgulayanın, sanığa o aşamaya kadarki araştırmaların bilinen tüm neticelerini bildirmesi anlamında da değildir. Nitekim aynı sonuç CMUK m.143/2'de belirtilen "müdafiin hazırlık evrakını incelemesi, suret alması, soruşturmanın gayesi-

19 - ŞAHİN, Cumhur. Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması. Ank.1994. s.119.

ni tehlikeye düşürebilecek ise, bu hak Cumhuriyet Savcısının talebiyle Sulh Hakimi kararıyla hazırlık soruşturmasında kısıtlanabilir" hükmünden de çıkmaktadır. Aksi takdirde, hazırlık soruşturmasındaki araştırmalar henüz tamamlanmadan bütün şüphe sebeplerinin sanığın önüne konulması söz konusu olsa idi, araştırmaların tehlikeye düşmesinin muhtemel olduğu durumlarda bu şüphe sebeplerini müdafiden gizlemenin bir anlamı kalmazdı.²⁰ Sanık neden ifadesinin alınmak istendiğini bilmelidir. Bu konudaki her ihlal ya da gizlilik AİH Sözleşmesi'nin 6/3. madde ve fıkrasında dolayısıyla sanık hakları ile hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil edecektir.

Suçlamanın anlatılması konusu kaynak Alman Hukuku'nda da ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Alman CMUK m. 136/1'e göre, sanığa "hangi fiilin isnad edildiğinin ve onun cezasının açıklanması da" gerekir. Yargıç tarafından sanığın sorgusu sırasında uygulanan bu hüküm, savcılık tarafından ifade alınması sırasında da uygulanmaktadır. Polis tarafından sanığın ifadesinin alınması sırasında ise, polisin hukukçu olmaması ve kanıtların daha henüz toplanmamış bulunması nedeniyle eylemin tam olarak nitelendirilemeyeceği gözetilerek, polis memurlarının uygulanabilecek muhtemel ceza hükümlerini bildirmeleri öngörülmemiştir.²¹ Yalnızca isnad edilen eylemi sanığa açıklamaları yeterli görülmüştür.

Türk Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (m.135) bakımından ise, koğuşturma makamlarına göre böyle bir ayırım yapılmış değildir. Kolluk ve savcı tarafından ifade alınırken veya yargıç tarafından sorguya çekilirken sanığa, bu organlarca, yalnızca isnad edilen suçun bildirilmesi zorunludur. Fakat bunların suç için kanunda öngörülen cezayı bildirmek konusunda bir yükümlülükleri söz konusu değildir.²²

Yine, CMUK m. 208'e göre "iddianame davetiye ile birlikte sanığa tebliğ olunur." Bununla birlikte, aynı maddenin Anayasa Mahkemesi'ni 14.7.1998 tarih ve E.K.1998/41-47 sayılı kararıyla iptal edilen 2.fıkrasında ise "Sulh Ceza Mahkemeleri'nde açılan davalara ait iddianameler sanığa tebliğ olunamaz" hükmü yer almakta idi. Yasadaki söz konusu istisnai bu hükmün kanunkoyucu tarafından ortadan kaldırılarak sulh ceza mahkemelerinde açılan davalarda da iddianamenin sanığa tebliği zorunluluğuna dair hükmün getirilmesi gerektiği mülhazası²³ doktrinde sık sık

20 - ŞAHİN, Sanığın Kolluk Tarafından Sorgulanması, s.119-120.

21 - DEMİRBAŞ, Sanığın Hazırlık Soruşturmasında İfadesinin Alınması, s.103.

22 - ÇINAR, Ali Rıza, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 3842 Sayılı Yasa'yla Değiştirilen 135. maddesinin Ceza Yargıtama Sistemimize Getirdiği Yenilikler, Yargıtay Dergisi, C: 23, Temmuz 1997, S: 3, s.266.

23 - KIBAR, s.47-48.

ileri sürülmüştür. Gerçekten de, anılan hükme göre tutuksuz yargılanan ya da zabıta ve savcılık tarafından ifadesi alınmadan hakkında iddianame ile dava açılan sanık, hakkındaki isnadı ancak iddianamenin tebliği ile öğrenebildiğinden hüküm hem yukarıda sayılan uluslararası sözleşmelere, hem de Anayasa'ya aykırılık teşkil etmekteydi. Çünkü, CMUK'taki bu hükmün getirilmesinin nedeni esas itibariyle bu suçların ağır mahiyette olmalarıydı. Ancak AİH Sözleşmesi'nde suçun mahiyeti açısından herhangi bir ayırım mevcut değildir. Bu nedenle suçun ağır veya hafif olması sanığın kendisi hakkındaki isnadı öğrenmesine kesinlikle engel olmamalıdır. Hakkındaki iddia ve isnattan habersiz bir şekilde duruşmaya çağırılmış bulunan sanık, genelde savunma delillerini hazırlayamadan duruşmalara gelir ki, bu husus sanığın adil yargılanma hakkına açıkça aykırılık teşkil edecek mahiyet taşır.

İsnadı öğrenme hakkının bir uzantısı olan, "bir çevirmenin ücretsiz yardımından yararlanmak hakkı" daha önce açıkladığımız üzere, AİH Sözleşmesi m.6/e ile Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 14. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenmiş iken, CMUK'da (m. 252) bu husustaki hüküm anılan sözleşme esaslarına tam bir uygunluk arz etmemektedir. Zira, CMUK'un 252. maddesinde "tercüman bulundurulacak haller" başlığı altında "sanığın Türkçe bilmemesi halinde bir tercüman vasıtasıyla hiç olmazsa Cumhuriyet Savcısının ve müdafinin son iddia ve savunmalarının neticelerinin kendisine anlatılacağı" hususu yer almaktadır. Bundan çıkan anlam, tercümanın yalnızca duruşmada bulundurulacağıdır. Bu açıdan Türkçe'yi bilmeyen bir sanığa iddianamenin ve isnadın Türkçe olarak tebliği, bu tebligattan beklenen amaca erişilememesine neden olacaktır. Bu açıdan CMUK'taki eksikliğin sözleşme hükümlerine aykırı düşüğüne kuşku yoktur. Muhakeme işlemlerinde Türkçe'nin kullanılmasının zorunlu olduğu, zira resmi dilin Türkçe olduğuna ilişkin Anayasal hüküm, sanığa kendi lisansı ile bilgi verilmesine mani değildir.²⁴ Gerçekten, sanığa tebliğ edilecek iddianamenin yanında birde sanığın dilinde tercümesinin bulunması Anayasaya aykırı düşmeyecektir. Bu durumda muhakeme işleminde Türkçe kullanılırken yalnızca sanığa savunmasını tam anlamıyla yapabilmesi için onun anlayabileceği dilde bir tercüme eklenmiş olacaktır. Ancak maddenin beraberinde getirdiği söz konusu bu somut uygulama son derece yetersiz düzeyde kalmaktadır. Kaldı ki, özellikle CMUK'ta 3842 Sayılı Yasa'yla yapılan değişikliklerden sonra artık kollukta ve Cumhuriyet Savcılığında usulüne göre alınan sanık ifadeleri de

24 - KUNTER-YENİSEY, s.403.

delil olarak değerlendirilebilme kabiliyeti kazandığından artık yasada "Türkçe bilmeyen sanıklar için hem hazırlık soruşturması sırasında kol-lukça ve Cumhuriyet Savcılığınca ifade alınırken ücretsiz çevirmen bulun-durulacağı, hem de duruşma sırasında, iddianamenin okunması ile birlikte ve duruşmanın gerektirdiği her aşamada sanığa ücretsiz çevirmenden yarar-lanma hakkının tanındığı" ile ilgili değişikliklerin yapılması zorunluluk arz etmektedir.

CMUK'un 252. maddesine karşın (yukarıda da belirttiğimiz üzere) uygulamada, Türkçe bilmeyen sanığa, hazırlık soruşturmasında ve kamu davası açıldıktan sonra CMUK 66. maddeye göre bilirkişi sıfatıyla çevir-men tayin edilerek sanık için gerekli çeviri işlemleri yaptırılarak karşılığın-da 77. maddeye göre bilirkişi-çevirmen ücreti verilmekte, sanığın mahku-miyeti halinde de TCK'nun 39. maddesine göre çevirmene ödenen bu ücret sanıktan tahsil edilmektedir ki, bu uygulama Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ayrıntılı olarak açıkladığımız 6/e madde ve fıkrasında düzenlenen "bir çevirmenin ücretsiz olarak yardımından yararlanma hakkı"na açık aykırılık teşkil etmektedir. Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu da kendisine yapılan başvurularda, çevirmen masraflarının mahkumiyet halinde dahi sanığa yükletilemeyeceğine karar vermiştir. Komisyon, sanığın mali durumu her nasıl olursa olsun, kesin olarak herhan-gi bir ücret ödemek durumunda bulunmadığını ve çevirmenlerin tüm mas-raflarının devlet tarafından karşılanacağına hükmetmiştir.²⁵

Yargıtay'ın yaklaşımı da bu doğrultuda vücut bularak bir kararında "halen yürürlükte olup Türkiye tarafından onaylanmış bulunan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/3-e maddesine göre duruşmada kullanılan dili anlamayan veya konuşamayan sanıkların tercüman yardımından ücret-siz yararlanmaları, gerektiğinden tercüman-bilirkişi ücretinin sanıklara yüklenmesi yasaya aykırıdır" denilerek ilk derece mahkemesinin kararının bozulması cihetine gidilmiştir.²⁶

Görüldüğü üzere, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu sanığın tercü-mandan yararlanmasını düzenleyen 252. maddesi ile tercüman kullanımı konusunda hiç olmazsa savcının son iddiasının ve müdafinin son savun-masının kendisine bildirileceğini ifade ederek adeta duruşma safahatının sanığa tercüme edilmesini istemez bir görünüm arz etmekte, diğer yandan da tercüman, bilirkişi kabul edilerek, CMUK'un 77. maddesi gereğince ter-cümana ödenen (bilirkişi) ücreti mahkumiyeti halinde mahkeme masrafi

25 - KİBAR, s.48-49.

26 - Yargıtay 6.CD, 20.11.1995. E.1995/11619, K.1995/12124. Yargıtay Kararları Dergisi, Şubat 1996, s.304.

olarak sanığa ödettilmekte olup bu hükümler muvacehesinde CMUK sanığın tercümandan yararlanması hakkı açısından AİH Sözleşmesi'ne tamamen aykırı bir görünüm çizmektedir. Gerçekten de yargılandığı mahkemede konuşulmakta olan lisanı anlamayan bir sanığın savunmasını da etkin ölçüde yapabileceğini düşünmek kesinlikle mümkün değildir. Bu yönden sadece son iddianın veya son savunmanın tercüme edilmesinin sanığın savunmasına yeterli olabileceği hususu kabul edilemez.²⁷

Sanığın isnadın niteliği ve nedenleri hakkında bilgi alma hakkını askeri yargı açısından değerlendirdiğimizde, bunun 353 sayılı AsYUK'un muhtelif hükümleri ile yeterli ölçüde sağlanmış olduğunu saptamaktayız. Bu vechile, AsYUK'un 115. maddesine göre, diğer bazı unsurların yanısıra iddianamede suç teşkil eden eylemin neden ibaret bulunduğu ve kanuni unsurları ile delilleri, uygulanması istenilen kanun maddeleri gösterilmedir. Diğer yandan, yargılama sonunda verilecek olan hükmün konusu, duruşmanın sonucuna göre iddianamede gösterilen eylemden ibarettir (AsYUK m.165). İddianamede, suç teşkil eden eylemin neden ibaret olduğunun açıkça ve belirgin bir biçimde belirtilmesinin bu açıdan da önemi büyüktür. Zira hakkında hüküm tesis edilecek olan eylem, sadece iddianamede "suç" olarak nitelendirilmiş eylemdir. Bunun haricinde eylemin sübutuna ilişkin bir takım olaylara da iddianamede açıklama ve delil olma amacı ile yer verilmektedir. Sanık bütün bu maddi olaylar arasında tam olarak hangi eyleminden ötürü suçlandığını bilmelidir ki, savunmasını layıkıyla yapabilsin. Nitekim, Askeri Yargıtay da yerleşik içtihatlarıyla görüşünü bu doğrultuda ortaya koymuştur.²⁸

Sanık suçlamayı iddianamenin kendisine tebliği ile öğrenir. Kanun'a göre iddianame sanığa davetiye ile verilir (AsYUK m.118). Uygulamada da durum bu şekildedir. Bu hal, sanığın hakkındaki isnadı en kısa zamanda öğrenme hakkına kısıtlama getirmemektedir. Ancak, mahkemeye intikal eden suç dosyasındaki sanık sayısının fazlalığı ve dava dosyasının karmaşık, ağır olması nedeni ile duruşma hazırlığı aşamasının uzun süreceği anlaşılırsa, öncelikle bir duruşma günü tayin edilerek sanığa davetiye çıkarılmalı ve iddianame tebliği edilmelidir. Bu suretle sanığın lehine olan delillerin araştırılabilmesine olanak tanınmış ve delillerin kaybolması önlenmiş olur.

Suç veya cezanın hafif olduğundan bahisle, iddianamenin tebliğine gerek görülmemesi bizce doğru değildir. Hakkında suçlama ne olursa

27 - DONAY, s.192.

28 - As, Yrg. 5.D., 17.1.1996, E.1996/45, K.1996/44, Askeri Adalet Dergisi, Yıl:24, S: 96, Mayıs 1996, s.165.

olsun, sanığa iddianamenin tebliği kanaatimize göre mutlaka gerekir. Zira, sanığın savunma hakkına taalluk eden böyle bir hususta, suçlar arasında ayırım yaparak, bir kısmı açısından anılan hakkın kısıtlanması sonucunu doğuran düzenlemeler yapılmamalıdır. AsYUK'ta ve hatta disiplin suçlarına ve cezalarına dair 477 sayılı Disiplin Mahkemeleri Kanunu'nda bu tür bir düzenleme (CMUK m.208/2'de yer alan, Sulh ceza mahkemelerinde iddianamenin sanığa tebliğ edilmeyeceği hükmüne karşın) mevcut değildir.

AsYUK'na göre, isnadın niteliği ve nedenleri hakkında bilgi alma hakkı sorgu esnasında da geçerlidir. Buna göre, "sorgunun başlangıcında sanığa isnad olunan suçun neden ibaret olduğu anlatılır" (m.83/1). Bu madde, esas itibarıyla sanığın hazırlık soruşturması safhasındaki sorgusuna ilişkindir; bu safhada henüz ortada bir iddianamenin de bulunmadığı gözönüne alındığında, durum daha fazla önem taşımaktadır. Keza, yakalanan veya tutuklanan şahısların sorgulamaları esnasında da isnad olunan suçun bildirilmesi zorunludur (AsYUK m.72/4 ve m.80/7). Öte yandan tutuklama ve yakalama kişi hürriyetini sınırlayan koruma tedbirleri olmakla, tutuklanan sanığa ayrıca isnad olunan suç ve tutuklamanın sebebini de içeren müzekkerenin derhal tebliğ edilmesi zorunludur. Şayet yakalama anında tebliğ mümkün değilse, hangi suç için tutuklandığı hemen bildirilerek, tutukevine bulunduğu en son ertesi günü tebliğ edilir (CMUK m.69/3).

Son soruşturma safhasında iddianamenin mutlaka tebliğ edildiğini yukarıda belirtmiştik. Bunun dışında, kanunda ayrıca, duruşmada sanığın sorgusundan önce askeri savcının "suç teşkil eden eylemin neden ibaret bulunduğunu ve kanuni unsurları ile uygulanması istenen kanun maddelerini belirtmek suretiyle iddianameyi özetleyerek okuyabileceği" belirtilmiştir (AsYUK m.146/2). CMUK'nun 236. maddesindeki "iddianame okunur" ibaresine karşılık, AsYUK'ta "özetleyerek okuyabilir" denilmiş olması bir eksiklik teşkil etmemektedir. Çünkü, iddianame her halde okunmaktadır, ancak çok uzun olması durumunda (yukarıda belirtilen unsurları mutlaka ihtiva etmek koşuluyla) özetlenerek okunabilir.²⁹ Ayrıca, son soruşturma safhasına ilişkin olarak, isnad olunan suçun hukuki mahiyetinin değişmesi veya daha ağır cezayı gerektiren bir kanun hükmünün uygulanması ihtimalinde de bu durum sanığa bildirilecektir ki, sanık savunmasını gereği gibi yerine getirebilsin.

Yine (CMUK m.252'ye paralel biçimde) AsYUK m.161'de de

29 - Askeri Yargıtay da iddianame tebliği edilmeksizin veya okunmaksızın, sanığın sorgulanamayacağını belirtmiştir. Bu konuda bkz. As.Yrg.2.D., 23.12.1987, E.1987/793, K.1987/780. Askeri Yargıtay Kararları Dergisi, Yıl:1990, S: 6, s.383.

"İlgilinin anladığı dilde kendisine bilgi verilmesi" hakkının bir görünümü mahiyetinde "sanık Türkçe bilmiyorsa bir tercüman aracılığı ile hiç olmazsa askeri savcının ve müdafinin son iddia ve savunmalarının sonuçları kendisine anlatılır. Sağır veya dilsiz olan sanığa bunlar yazı ile, bu mümkün olmazsa işaretlerinden anlayan bir kimse aracılığı ile bildirilir" hükmü yer almaktadır. Ancak, bu hükmün yazılış şekli ve "Yargılama usulü" başlıklı ikinci kısmın "Duruşma usulü" başlıklı üçüncü bölümünde yer almış olmasından, yalnızca duruşma safhasını kapsadığı sonucuna varmaktayız. Anılan madde esasen, duruşma safhasında dahi tercüman bulundurulmasını zorunlu kılmıştır diyemeyiz. Buradan çıkan sonuç şudur ki, kural olarak duruşma boyunca tercüman bulundurulmalıdır; Ancak bu mümkün olmazsa, en azından askeri savcının ve müdafinin son iddia ve savunmalarının sonuçları sanığa anlatılmalıdır. Sorgu ve delillerin ikamesi (tanık ve bilirkişilerin dinlenilmesi, yazılı belgelerin okunması) dahil duruşmanın sonuna kadar tercüman vasıtasıyla sanığın yargılamaya katılmasının sağlanması gerekir. Bu gerek sanığın savunma hakkı açısından, gerekse tez ve antitez çatışması sonunda sentez şeklinde belirecek olan nihai kararın oluşmasındaki önemi açısından lüzumludur. Bu nedenle, hazırlık soruşturması safhası da dahil olmak üzere kanunkoyucu tarafından bu konunun tekrar ve ayrıntılı olarak düzenlenmesinde fayda bulunduğu kanaatindeyiz.

KONUŞMA DİLİ BECERİSİNDE SOLUK ALIP VERMENİN ÖNEMİ

(*) Erol ŞAYKOL

Birey yaşamı boyunca duyduklarını, gördüklerini, okuduklarını ilkin belleğine depolar. Bilindiği gibi kendine özgü gelişmiş yapısı karmaşık işlevleri olan beyin bir bilgi işlem merkezi gibi çalışır. Yaşam kaynağı olan havanın vücuda alınması da beyindeki nefes merkezi üzerinden yapılır. Nefes alma gereksinimi ve kan dolaşımı orada ayarlanır.

Konuşurken belleğe depolanan bilgiler duygu ve düşünceler eklenerek mantıksal dizim yapılır, ses organları harekete geçirilir.

Beyin konuşma işlemini yerine getirmede ilk veriyi duyulan ses sinyalleri ile alır söyleniş biçimiyle kodlar. Doğru söylenişle duyulan doğru ses sinyali ile kodlaşmış olur. Çocukluktan bu yana duyulan doğru ya da yanlış konuşma diline yansması bu nedenle olsa gerek. Söylenmesi düşünülen sözün söz sinyalleri saptandıktan sonra bu söz sinyalleri kontrol amacıyla önceden edinilmiş bilgi veri tabanına gider. Gerekli karşılaştırmalar, kontroller yapılır. Olumlu sonuçlar alınınca bu kez de konuşma organlarındaki kasların uyumlu denetimi gerekir. Bu nedenle sinyaller beyin kabuğuna - Kerteksine- iletilir. Kerteks emir sinyallerini gereğini yapmaları istemiyle ses organlarına doğru çıkarır. Çıkan emir sinyalleri beyin sapı ve omurilikten ilerler; gırtlak, akciğerler, karın kasları ve rezonans boşluklarının dakik, ortak ve uyumlu çalışması için bu emirleri iletirler. Emirleri alan organların ince ayarları istemli, istemsiz çok sayıdaki sinirler tarafından düzenlenir. Aslında daha da karmaşık çalışan beyin - Bilgisayarın- konuşma eylemindeki üstünlüğü yadsınamaz bir gerçektir.

Organlara gelen emir sinyalleri - göğüs boşluğu ile karın boşluğunu birbirinden ayıran, alt yönü içbükey üst yönü dışbükey durumdaki - diyafram kasının kasılmasını sağlar. Diyafram kasılınca kendine yapışık 6 kaburgayı çekerek akciğer dokularının genişlemesine neden olur.

Genişleyen dokularda çevredeki atmosfer basıncına göre negatif basınç oluştuğundan dış ortamdaki hava emer, akciğerler de pasif olarak havayla dolar. Örneğin, koşan biri ile yavaş yürüyenin, konuşanla konuşmayanın hava gereksinimi farklı farklı olduğundan nefes alışları da değişken olacaktır.

Konuşma dili becerisinde soluk almanın en önemli kuralı; gürültüsüz, düzenli, sinirlenmeden, sık ve çabuk soluk alabilmektir. Gürültülü alınan soluk dinleyicileri rahatsız eder. Normalde soluk burundan alınmalı, ağız hep kapalı tutulmalı. Ancak, konuşurken konuşmanın yapısı gereği konuşma hızını bozmamak için ağızdan soluk alınabilir. Çünkü, ağız kapatılıp burundan soluk almaya zaman kalmayabilir. Böyle durumlarda ağızdan alınan soluk yine de gürültüsüz olmalıdır.

Konuşmacı konuşurken dışarı çıkan havayı sese dönüştürür. Havanın sese dönüşmesi çok ince bir ayarla yapılır; diyafram yavaşça gevşerken, karın kaslarının da buna bağlı olarak uygun ve düzenli şekilde yavaşça kasılması gerekir. Konuşmacı soluk vermeyi her zaman en iyi şekilde kontrol altında tutabilmelidir. Soluk verirken tutumlu olmalı. Soluğunu birden verip soluksuz kalan konuşmacı yorulur. Konuşmasını sürdürmekte zorlanır. Konuşmayla birlikte aynı anda soluk vermeli ve konuşmasını soluğunun tümü bitinceye değin sürdürmeli. İstenilen tümcenin başındaki kadar sonunda da soluğun bol olmasıdır. Bu kurala uyulmuyorsa, konuşmacı tümce sonlarını iyi söyleyemiyor, iyi işitilen şiddette konuşmıyor demektir. Oysa konuşmacının yapacağı bazı tonlamalar ve vurgulamalar onun kısa kısa soluk almasını sağlayacaktır. Tüm bu soluk almaların sessiz ve sakin olması gerektiğini hiçbir zaman unutmamalıdır. Konuşması tıpkı bir dereden akan su gibi sakin, akıcı, etkileyici olmalı.

Dinleyiciler karşısında konuşan herkesin konuşma dili becerisinde başarılı olması beklenir. Dinleyici anladığı ile anlatılanın aynı olmasını ister, anlamak için kendini yormayı düşünmez. Bu nedenle konuşmacının çok dikkatli olması gerekir.

Meslekleri gereği avukatların da düşüncelerini, duygularını, yapmak istediklerini karşındakilere tam olarak aktarabilmek için doğru sese, düzgün söyleyişe, inandırıcı sözcüklere tümcelere gereksinimleri vardır. Onlar da kendi nefes alma ve verme gücüyle, vücuduyla ilgili anatomik bil-

giler edinmelidir. Konuşurken nefesi kullanabilme tekniğini kazanmalıdır. Bunu başarmanın yolu KONUŞMA DİLİ BECERİSİ çalışmalarına katılmak, yeterli tekniği öğrenmekten geçer.

Çalışmalardan iki örnek verip konuşma dili becerisinde soluk alıp vermenin ne denli önemli olduğuna bir kez daha değinmiş olalım.

ÖRNEK 1

Bir soluk vermede ünlü harflerin tümünü söylemeyi deneyiniz, harfler ağızınızdan temiz, açık seçik, duyulur yükseklikte olsun.

A - E - I - İ - O - Ö - U - Ü

ÖRNEK 2

Aşağıdaki tümceleri yavaş yavaş ama bir solukta söyleyiniz. Her tümceye başlamadan önce soluk alınız soluğu verirken tümceyi okumaya başlayınız. Harfler ve heceler duyulur olmalı.

- Dövme düşmanın kapısını parmakla, döverler kapını tokmakla.
- Bir peltek büyükbaba peltek konuşan peltek torununu pelteklikten kurtarabilir mi?
- Üstü üç taşlı, taç saplı, tunç taşı çaldıran mı çabuk çıldırır, yoksa içine yüz ton saç kaplı çanı kaldıran mı çabuk çıldırır.

Kaynakça :

- Özdemir Nutku. Sahne bilgisi. Kabalcı yayınevi. 1989
- Leyla Serdaroğlu. Oyuncunun el kitabı. Mitos-Boyut. 1994
- Dr. Mehmet Ömür. Ses özelliklerine bir bakış. Cumhuriyet Bilim ve teknik. 1995,407, s.10-11

(*)Aktör - Oyun Yazarı

SEVGİNİN ENKAZI

Av. Hamza ÖZÇİFÇİ

Kişinin gelecekteki umudu, onun şimdiki gücünün kaynağıdır.
Hayatı yaşayan, hayatın içinde olan biz avukatlar...
Mesleğimizi en çok sevdirendir bunlar.
Hayatta olsa da dalkavuklar...

Yeni Evliydim ve mesleğimin ilk yılıydı.

55 yaşında bir amca geldi, beyefendi eşinden boşanmak istediğini, eşinin dırdırından bıktığını söyledi. Ömrünün geri kalanını dırdırsız geçirmek istiyormuş.

Dava açıldı. Psk. doktoru kızı İstanbul'dan, mühendis oğlu Bursa'dan aradı. Boşanmasın anne babamız dediler. Heyhat! Ben ne yaptım ki? Babanız sizleri bu hale getirinceye kadar tahammül etmiş, görev asıl sizin dedim.

Boşandılar. Bazen Cumartesi pazarında görüyorum müvekkilimi mutluymuş, hayatında artık dırdır yokmuş. Peki nereden çıkmıştı bu dırdır? Öyle ki; yaşamı değiştiren! Suç dırdır eden de mi, yoksa dırdır ettiren de mi muamma kaldı, bilinemedi gitti.

Çoğumuz evliliğe aşık olarak başlarız. Bir kısmımız aşık olduğumu sanarak, Bir kısmımızda aşık olacağına inanarak. Evlendikten yıllar sonra eşine aşık olanlarda olmuş.

Ziller çalınca iç gıdıklayıcı duygular artar. Bu duygular evlendikten sonra yok olmaya da başlar. Bazen üç ay, bazen de otuz üç ay sonra. Peki iç gıdıklayıcı duygular yok olunca evlilik bitmeli mi? Ya da nasıl önlemeliyiz aşkın, mutluluğun, tek vücut olmuş iki bedeninkine dönüşmesini?

Kainat sevgi üzerine yaratılmamış mı? Doğamızdaki bir şey, başkaları tarafından sevmeye son derece ihtiyaç duyar. Evlilikte bu ihtiyacın karşılanmasıyla kurulur ve sürer. Bu ihtiyaç karşılanmazsa evin, arabanın, malın mülkün önemi kalmaz. Gözler kör olur, göremez hiçbir şeyi, sevgiyi arar arar...

Bu nedenle yalnız başına hapsedilme en zalim ceza olarak düşünülmüştür ve de öyledir.

Evlilikte eşler sevgiyi birlikte paylaşmalı, birliktelikten mutlu olmalıdır. Madem ki, iç gıcıklayıcı duygular yok olmaya mahkumdur öyleyse başka duygu ve inançla sinerji yakalanmalıdır. Araştırmalara göre yirmi adamdan ancak bir tanesi eşinden daha güzelini görmüyor. Eşinden daha güzelini gören on dokuz adam ne yapmalı? Kocasından sevgiyi ve ilgiyi bulamayan o kadınlarda ya sevgiyi duyarda arayacak ya da sevgisiz ortamda sararıp solacaklardır.

Ne mutlu o eşe ki, sevgisini hayat arkadaşına verir. Eşinin evde aradığı mutluluğa ve güzel ahlaka ortak olur.

Aşık olan kişi, sevdiğinin kusursuz olduğuna inanır. Evlilik öncesi hayaller hep mutluluk üzerindedir. Ama, hiç kimse kusursuz olmadığı gibi, aşık olunan endamlı, cilveli yarin de kusurları vardır. Gün gelecek ortaya çıkacaktır.

Kusurlar ortaya çıktığı zaman, boşanma dava dilekçesine yazılır: "Ruhî ve mizaç farklılığından dolayı" önceden bilinmeyen farklılıklar...

Aşk madem kusur kabul etmiyor, o zaman aşık olunmadan mı evlenecek? Tabi ki hayır. Kusurlar görülerek, öngörülerek aşık olunacak. Zira kusursuz aşk ortalama iki yıl sürmektedir. Sonra bencil duygular öne çıkmaktadır.

Bir ömür, belki de iki ömür eşi ile birlikte olma arzusunda olmayanlar bu evliliği bitirip yeniden başkalarına aşık olmayı bekleyeceklerdir.

İkinci evlilik, üçüncü evlilik...

Üçüncü evliliğini yapmış bir erkeğin üçüncü avukatı olarak üçüncü kez boşanma davasını açtım. Başlangıçta hep iyiymiş ama sonrasını getirememiş. Üç evlilik yapmış huzur bulamamış. "Eve dön" ihtarı çekildi, eş gelmedi. Üçüncü evliliği bitiren boşanma ilamı Yargıtay'dan onanıp geldikten yirmi gün sonra müvekkilim vefat etti (Allah rahmet eylesin). Belki de en huzurlu ortama gitti. Üstadım Avukat Necati Okuroğlu "keşki karar düzeltmeye gitseydin" deyince anladım müteveffanın kardeşlerinin kesinleşmiş ilama neden sevindiklerini.

Şaka gibi, şaka diyebiliyorsak...

Bir binanın inşasında; yüz kişi, yüz gün çalışır. Bina ancak tamamlanır. Yaramaz bir çocuk, bir kibrit ile yüz saniyede binayı kül eder.

Gelin en kutsal kurum olan ailenin enkaza dönüşmemesi için bizlerde çaba gösterelim

Anlatalım onlara: dakikalar geçse de yakmanın kolay, yapmanın zor olduğunu.

Mutsuz giden, ızdırap veren, kerhen yürüyen evliliklerin sona ermesi, bir ömrün çekilmezliğinden daha iyidir elbet!

Bunun için gerekeni de yapalım.

Ama, madem ki kainat sevgi üzerine kurulmuştur yanımıza gelenlere eşine sevgi göstermesi gerektiğini bir de biz söyleyelim.

Bu sevginin kuşun kanadından, yastığın altından çıkması gerektiğini bir de biz söyleyelim.

Belki; eşinin elinden tutmayla, gözlerine bakmakla, belki dediklerine "tamam, sen nasıl istersen" demekle, belki özel günlerde küçük bir armağan almakla, belki de, birlikte yemek yapmak ya da sinemaya gitmekle olabileceğini n'olur bir de biz söyleyelim.

Söyleyelim ki onların çocuklarının gözelerin oluşacak mutluluğu biz görmesek de bir gören olur belki.

SİZİN DERLEDİKLERİNİZDEN

(*) Dr.Tugay AYDINAY

Başarı, belki de, aynı tarihte doğmuşlardan sağlıklı olarak daha uzun yaşamaktadır.

Başarı, belki de, yaşam boyu sürmüş bir sevişme zenginliğidir.

Başarı, belki de, doğumdan ölümüne, istemlerini gerçekleştirme oranındaki yüksekliktir.

Başarı, belki de, dünyada aşılması zor, olumlu bir rekor kırmış olmaktadır.

Başarı, belki de, geçmişe bakıldığında, pişmanlık duygularını kıpırdatan yanılma azlığıdır.

Başarı, belki de, evrensel bir saygınlıktır.

Başarı, belki de, kendinden hoşnut olmaktadır.

Başarı, belki de 'nimetler'le 'külfetler' arasındaki dengede görünmez bir teraziye, ne kendi aleyhine çarpıtmamaktır.

Başarı, belki de, buyrukçu başı olmaktadır.

Başarı, belki de, yalan söyleme gereğini en aza indirecek bir düzeye gelmiş olmaktadır.

Başarı, belki de, kaybolduktan sonra dahi unutulmaz olmaktadır.

Başarı, belki de, sayılmış olmaktan çok sevilmiş olmaktadır.

Başarı, belki de, tüm insanlarla ses tonunu değiştirme gereğini duymadan konuşabilme özerkliğine sahip olmaktadır.

Başarı, belki de, ekonomik sorunların üstüne çıkmış olmaktadır.

Başarı, belki de, yaşamın lezzetini iliğine kadar emme donatımına sahip olmaktadır.

Başarı, belki de, neşesini aşındırmamış olmaktadır.

Başarı, belki de, dünyadan ayrılıncaya kadar kendine yeterli olmaktadır.

Başarı, belki de, çağının dünyasını anlayıp değerlendirmiş olmaktadır.

Başarı, belki de, işin sonunda aynı yaşanı bir kez daha yaşama isteğidir.

Başarı, belki de, ne alçak, ne ahmak olmadan yaşamasını becermektir.

Başarı, belki de, mutsuzluk süresini peş peşe getirmemektir.
Başarı, belki de, çapsız kişiler dünyasının dışında yaşamış olmaktadır.
Başarı, belki de, zamanı daha çok kendi iradesi içinde kullanmış olmaktadır.

Başarı, belki de, başkalarını kendisinden daha çok düşünme zorunda kalmamış olmaktadır.

Başarı, belki de, haksızlıklar karşısında güme gitmemiş olmaktadır.
Başarı, belki de, dilediği yerde oturma özgürlüğüne sahip olmaktadır.
Başarı, belki de, can sıkıcı bir çevreye mahkum olmadan yaşamını ayakta tutabilmiş olmaktadır.

Başarı, belki de, harcanan enerjinin karşılığını almaktadır.
Başarı, belki de, ne intihar etmeyi, ne başkalarını öldürmeyi hiç düşünmemiş olmaktadır.

Başarı, belki de, dünyadan ayrılırken içinde bir özlem takıntısı kalmamış olmaktadır.

Başarı, belki de, kafa bulanıklığını nete getirmektir.
Başarı, belki de, kendince olmaktan ödün vermemektir.
Başarı, belki de, yaş merdivenlerinden kopuk yaşamış olmaktadır.
Başarı, belki de, mantıkla sorumlulukların sınırlarını göz ardı etmeden, serseriliği ıskalamamış olmaktadır.

Başarı, belki de, sonuna dek sevdiğin bir işte çalışıp, sevdiklerinde beraber olmaktadır.

Başarı, belki de, başarıyı hiç düşünmemiş olmaktadır.
Başarı, belki de, çağdaş teknolojinin en ileri uçlarına ayak uydurabilmiş olmaktadır.

Başarı, belki de, her gece mışıl mışıl uyuyabilmektir.
Başarı, belki de, güvencesizlik kaygılarına uğramadan yaşamış olmaktadır.

Başarı, belki de, dilediğin an dilediğin müziği dinleyerek, dilediğin an dilediğin kitabı okuyarak, dilediğin an dilediğin yemeği yiyerek, dilediğin an dilediğin yerde tatil yaparak, dilediğin an dilediğin oyuncularla haşır neşir olarak yaşamış olmaktadır.

Başarı, belki de, başka başarısızlıkların azaldığını bir dönemde yaşamış olmaktadır.

Hangisi?

Bunu ne ben, ne siz, ne de bir başkası, hiçbirimiz tam kestiremeyeceğiz.

(*) Eskişehir Devlet Hastanesi

her sokağın yalnız başlarında yakalanıyorum yağmura
sırılsıklam oluyor göz yaşlarım
ağladığımı unutuyorum kahkahalara savruluyor acılarım
be her sokağın yalnızbaşları bırakın yakamı
sevgilim unutmamalıyım seni sevmeliyim
be her sokağın yalnızbaşları ürkünç ıslıkları öpmeyin ağzımı
bir çocuk büyüyor yanibaşımızda acı acı
üstü başı açlık bakışları kaçık
darılmayın dostlarım bu türkü çok yanık
savaşların ortasında bir şiir kayıp
düşürmüş olmalıyım korkulardan kaçıyordum
cesetlerin yazgılarını topluyordum ki hiç unutmuyordum
kaçak düşleri kovalayan yoksul dizlerimi
ve akşama dönük ılık çay içişlerimi
ve seni sevgilim
ülkemi

tuba - 99

her kasırğa sonrası
sevişmelerimizle yenilerdik bu hayatı
saadetler düşlerdik aile çay bahçelerinde
ellerimiz ne çok konuşurdu birbiriyle
sabahın ayazına uzanan bir tren yolculuğunda sanırdık kendimizi
büyük kentlerin
soğuk asfaltlarından sıyrılıştığımızı sanki bu
kaçışımızdı
umudumuz yitmeden bir acele koşuşumuzdu

haylaz bir ilkokul çocuğu gibi davranırdı hayat bize
koşa düşe

düşe kalka

yüzümüz gözümüz düşlere banardı

ve sonra

bir fail-i meçhul cinayette

KANA-

İssız sokakların cılız ışığında

Şiddete durduğun o yerde

Bir gizil susuşun vardı senin

BENİ BU KADAR ÇOK MU SEVDİN ?

tuba - 98

BARODAN HABERLER

** KADIN VE ŞİDDET KONULU PANEL **

10 Mart 2004 tarihinde Büyükşehir Belediyesi Kültür Merkezinde Baromuz Kadın Hukuku Komisyonu tarafından Dünya Kadınlar Günü etkinlikleri çerçevesinde düzenlenen panele konuşmacı olarak Osmangazi Üniversitesi Psikiyatri ana bilim dalından Prof.Dr.Cem

KAPTANOĞLU ve Adli Tıp ana bilim dalından Doç.Dr.Yasemin BALCI katılmışlardır.Panelin açılış konuşmasını Baro Başkanımız Av.Oğuz Sezer ARSLAN yapmış, panel oturumunu Av.Ayşe ÜNLÜCE yönetmiştir. Prof. Dr.Cem KAPTANOĞLU kadına yönelik şiddetin psikolojik etkileri üzerinde durmuş, şiddetin sebeplerini ve sonuçlarını anlatmıştır. Konu ile ilgili istatistik bilgiler veren KAPTANOĞLU diğer ülkelerdeki şiddet oranları ile karşılaştırmalar yapmıştır. Doç.Dr.Yasemin BALCI kadına yönelik şiddeti adli tıp bakımından değerlendirmiş, konuya ilişkin çeşitli bilgiler vermiştir. Kadının şiddet sonucunda maruz kaldığı sonuçlara ve tepkilere değinmiş, şiddete karşı çözüm

önerilerinde bulunmuştur. Panel bitiminde Av.Tuba SUSOY, Av.Tülay OĞUZ, Av.Heval YILDIZ, Yücel KARASU ve M.Fazıl KARASU tarafından şiir ve müzik dinletisi gerçekleştirilmiştir.

“AİLE MAHKEMELERİ” “BOŞANMA HUKUKU” “MEDENİ KANUNDAKİ YENİLİKLER” KONULU PANEL

Eskişehir Barosu tarafından 13 Mart 2004 tarihinde “Aile Mahkemeleri, Boşanma Hukuku ve Medeni Kanundaki Yenilikler” konulu bir panel düzenlemiştir. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Taşbaşı Kültür Merkezinde gerçekleşen panelin açılış konuşması Baro Başkanımız Av.Öğuz Sezer ARSLAN tarafından yapılmıştır. Barolar Birliği Başkanı Av.Özdemir ÖZOK’un oturum başkanlığını yaptığı panele, konuşmacı olarak Yargıtay 2.Hukuk Dairesi Başkanı Ali İhsan ÖZUĞUR ve Ankara Üniversitesi Hukuk fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr.Ahmet KILIÇOĞLU katılmışlardır.

Panelde yapılan konuşmaları ve panelden fotoğrafları yazının devamında okuyabilir, görebilirsiniz.

Sayı : 04 - Nisan '2004

ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

PANEL AÇILIŞ KONUŞMASI

(*) Av. Oğuz Sezer ARSLAN

Öyle bir ülke ki;51 yaşındaki Başbakanı Sayın Aznar, Pazar günü yapılacak seçimde yüzde yüz kazanacak konumdayken başbakanlığa veda ediyor. Darısı bizimkilerin başına diyesi geliyor insanın. İşte böylesine koltuk sevdalısı olmayan bir liderin ülkesinde, 11 Martta Madrid'i kana,İspanya'yı gözyaşına boğan korkunç terörü lanetleyerek başlamak istiyorum sözlerime.

Terör acısını iyi bilen bir ulusun ferdi olarak, tüm dünyaya sevginin ve barışın egemen olması için, dünya insanlarını dayanışmaya çağırıyorum.

Yeni Türk Medeni Yasanın yürürlüğe girmesiyle bir çok konuda değişiklikler meydana gelmiş ve uygulamada bazı sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Temel aynı kalsa bile öğrenilen bilgiler yetersiz kalmaya. Yerleşmiş içtihatlar geçerliliğini yitirmeye başlaması üzerine bizim yapacağımız tek şey bu değişime ayak uydurarak bilgilerimizi yenilemek, dağarcığımızı genişletmek durumundayız.

İşte bu çerçevede Eskişehir Barosu olarak bu değişiklikleri, uygulamadaki sorunları yetkili kişilerden öğrenmek amacıyla Yargıtay 2.Hukuk dairesi başkanımız, Sayın Ali İhsan Özuğur ile Adalet Bakanlığı Medeni Kanun Taslak Komisyon Başkanı,Ankara Üniversitesi Hukuk fakültesi Öğretim Üyesi Hocamız Sayın Prof. Dr. Ahmet Kılıçoğlu'nu 2003 Aralık ayı başında Eskişehir' e davet ettik.

Her iki değerli panelistimizde bizleri kırmayarak, Eskişehir Barosu üyeleri ve Eskişehir Adliyesi yargıçları ve kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla Eskişehir'imize geldiler ve bu panelimiz gerçekleşti. Ben her iki panelistimize de ayrı ayrı barom adına teşekkürlerimi sunuyorum.

Bugün aramızda panelimizi yönetmek üzere yaptığımız daveti

memnuniyetle karşılayarak şehrimize teşrif eden bir meslektaşımız var.

Türkiye Barolar Birliğinin değerli Başkanı Sayın Avukat Özdemir Özok, Kendilerine barom adına katılımı için teşekkür ediyorum.

Türkiye Barolar birliği başkanımız sayının Özok'un bugün İstanbul'da İstanbul Barosunun düzenlediği hukuk devleti konulu panelde konuşmacı olarak bulunması gerekiyordu. Ancak bizim panelimizin daha önce planlaması ve verdiği söz üzerine o programa değil de bizim programımıza katılması bizi onurlandırmıştır. Kendisine gösterdiği hassasiyetten dolayı ayrıca bir kez daha teşekkür ediyorum.

Eskişehir Barosunun değerli üyelerinin yeniliklere açık, aydın yapıları karşısında yönetim kurulu olarak bizlerde onlar adına bu tür girişimlerde bulunmaktan büyük keyif alıyoruz. Onların isteği oldukça bizlerde çalışmaktan kaçmayacağız.

İşte bu düşünce içerisinde düzenlediğimiz panelimizin bizleri daha da aydınlatacağı inancıyla panelistlerimizin değerli düşüncelerini bir an önce öğrenmek amacıyla sözü onlara bırakırken katılımınız için teşekkür ediyor hepinize saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

(* Eskişehir Baro Başkanı

Sayı : 04 - Nisan 2004

ESKİŞEHİR BAROSU DERGİSİ

AİLE MAHKEMELERİ, BOŞANMA HUKUKU VE MEDENİ KANUNDAKİ YENİLİKLER KONULU PANELDE YAPILAN AÇILIŞ KONUŞMALARI

(*) Av.Özdemir ÖZOK

Sayın konuklar,

Eskişehir Barosu'nun düzenlediği panele hoş geldiniz, sizleri saygılarımla selamlıyorum.

Büyük önder Atatürk ve arkadaşlarının kurduğu ve bizlere emanet ettiği Cumhuriyetimizin en önemli adımı hukuk devrimidir. Kişinin inanç dünyasını aydınlatan ve ona her türlü moral değerleri sunan din kurallarının, devamlı olarak gelişen ve değişen dünya düzeninde hukukun kaynağını ve dayanağını oluşturmadığını tespit eden dönemin yöneticileri, toplumsal sorunları çözmede, akıl ve bilimi esas alan laik hukuk kurallarını egemen kılmak istemişlerdir.

Buradaki hedef; Osmanlı İmparatorluğu'nun benimsediği bir uygarlıktan bir başka uygarlığa geçişi sağlamak ve bu uygarlığın kurallarını, hukukunu, sosyal yaşamını Türk toplumuna, Anadolu insanına getirmektir. Bunun sonucu olarak, 20.yüzyılın en büyük hukuk devrimini gerçekleştirmiş ve tüm önemli yasaları batı ülkelerinden aynen almışlardır. Batıdan alınan bu yasaların uygulanmasına karşın, bu yasaların oluşturduğu hukuk sistemi ve toplumsal düzen, maalesef tam olarak benimsenememiş ve özüm-senememiştir. Başta yargı olmak üzere bu süreç toplumsal yaşamın her alanında devam etmekte, bu gün yaşanan birçok olumsuzluğun kaynağını bu anlayış ve yaklaşım oluşturmaktadır.

Medeni yasa, dönemin en çağdaş toplumlarından olan İsviçre'den çeviri yoluyla alınarak, 17 Şubat 1926 günü kabul edilmiş, 4 Nisan 1926 günü Resmi Gazete'de yayımlanarak 4 Ekim 1926 günü yürürlüğe girmiştir. Medeni yasa, tutucu kesimlerin engellemelerine karşın yadsınamaz olumlu katkılar sağlamıştır. Ancak geçen süreç içinde yasalar durağan, toplumsal yaşam ise sürekli ve değişken olduğundan toplumsal gereksinmelere yanıt veremez olmuştur. Bireyin tüm yaşamını, doğum öncesinden, ölüm sonrası-

na kadar düzenleyen böylesi önemli bir yasanın, çağdaş bir toplum ve onun bireylerinin hızla değişen ve gelişen gereksinimlerine yanıt verebilmesi, bu gelişmelere uyum sağlayabilmesi ve çözümler üretebilmesi ile mümkündür.

76 yıllık süreçte zaman, zaman kısmi değişiklikler yapılmış ise de köklü değişikliklerin yapılması için kurulan komisyonların çalışmaları geçen süre içinde olumlu sonuç vermemiştir. Son olarak 1994 yılında Adalet Bakanlığı tarafından başlatılan ve Birliğimizin de katıldığı, yüksek yargı mensupları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve meslek kuruluşlarının katkılarıyla yapılan çalışmalar 1998 yılında tamamlanarak TBMM' ne tasarı olarak sunulmuş, ancak tasarı yasama döneminin sona ermesiyle kadük olmuştur.

1999 yılında, yasanın tümüyle gözden geçirilip günümüz koşullarına uyum sağlamasını gerçekleştirmek amacı ile yürürlükteki yasadan farklı ve pek çok yeni hüküm içeren, özellikle kadın-erkek eşitliğini öne çıkaran, karşılaştırmalı hukukta gelişmeleri göz önünde tutan günümüz sosyal ve ekonomik koşullarına uygun, dil yönünden anlaşılması kolay ve uluslararası sözleşmelerle paralellik gösteren tasarı TBMM Genel Kurulu'nda görüşülerek, 22 Kasım 2001 günü kabul edilmiş ve 1 Ocak 2002 günü yürürlüğe girmiştir.

Yine medeni yasa üçü yürürlük olmak üzere, 1030 madde olarak yasalaşmıştır. Bu bağlamda eski medeni yasanın madde numaralarına bağlı kalınmamış olması, bugüne kadar gelişen Türk Medeni hukuku teorisi, uygulaması ve yargı kararlarının yeni medeni kanunla karşılaştırmalı olarak incelenmesi açısından büyük zorluklara yol açmaktadır.

Medeni yasanın TBMM'sindeki görüşmeleri sırasında, 1926 yılında dönemin Adalet Bakanı büyük devrimci Mahmut Esat Bozkurt'un imzasını taşıyan "*İnsanlık yaşamı her gün, hatta her an köklü değişikliklerle karşı karşıyadır. Bunun değişimleri, yürüyüşü hiçbir zaman bir nokta çevresinde saptanamaz ve durdurulamaz. Yasaları dine dayalı devletler kısa bir zaman sonra yurdun ve ulusun isteklerini karşılayamazlar. Çünkü dinler değişmez kuralları kapsarlar. Değişmemek dinler için zorunluluktur. Bu nedenle dinlerin yalnız bir vicdan işi olarak kalması çağdaş uygarlığın temellerinden ve eski uygarlıkla yeni uygarlığın en önemli ayırıcı niteliklerinden biridir. Kuşku yoktur ki yasaların amacı herhangi bir gelenek, görenek veya yalnız vicdanla olması gereken din kuralları değil siyasal, sosyal, iktisadi ve ulusal birliğin her ne pahaya olursa olsun sağlanması ve yerine getirilmesidir. Çağdaş uygarlığa bağlı devletlerin ilk belirgin niteliği, din ile dünyayı ayrı görmektir. Bunun tersi, devletin benimsediği din ilkelerini kabul*

etmeyen kimselerin vicdanlarının baskı altında tutulması olur. Çağdaş devlet görüşü bunu kabul edemez. Din vicdanlarda kaldıkça devlet gözünde saygıdeğer ve dokunulmazdır. Dinin kural olarak yasalara girmesi, tarihin akışı içinde çoğunlukla taçlı devlet başkanlarının, zorbaların, güçlülerin keyif ve isteklerini doyurma aracı olması sonucunu doğurmuştur. Çağdaş devlet, dini dünyadan ayırmakla insanlığı tarihin bu kanlı belasından kurtarmış ve dine gerçek ve sonsuz bir taht olan vicdanı özgülemiştir." biçimindeki Medeni yasa gerekçesi ülkemizi ve toplumumuzu aydınlık ve çağdaş yarınlara taşıyan vazgeçemediğimiz ve vazgeçemeyeceğimiz bir meşale olmasına karşın, ülkemizde yaşanan manzaralar bu gerekçeyi tekzip etmektedir. Üzülerek ifade etmek isterim ki; bu denli yaşamsal önemi olan gerekçe yeni yasada özetlenerek alınmış ve amacından uzaklaştırılmıştır.

1 Ocak 2002 gün yürürlüğe giren Medeni yasa özellikle aile hukuku bölümünde yeni düzenlemeler getirmiş ve yapılan bu düzenlemeler de kadın erkek esas alınmış, Vakıflar ve Dernekler konusunda ayrıntılı hükümler konulmuş, Tanıma ve Babalık, Vesayet Evlat edinme, Soy bağının kurulması, Miras payları, Saklı haklar konularında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Tüm bunların yanında toplumda ve kamuoyunda yankılanan en önemli değişiklik ise eşler arasındaki mal rejimlerinde yapılan değişiklikler de olmuştur. Buna göre mal ayrılığı rejimi yerine, edinilmiş mallara katılma rejimi kanuni mal rejimi olarak kabul edilmiş ve ayrıca seçimlik mal rejimlerine paylaşmalı mal ayrılığı rejimi ilave edilmiştir.

Sayın Konuklar,

Medeni yasadaki bu köklü ve ayrıntılı değişiklikler yanında toplumun temel taşıını oluşturan ailenin hukukunu özenle koruyacak ve uygulayacak "Aile Mahkemeleri"nin kurulmasına da karar verilmiştir.

TBMM'si tarafından 9 Ocak 2003 günü kabul edilen 4787 sayılı "Aile Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun" 18 Ocak 2003 günü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yürütme ve yürürlük maddeleri olarak 11 madde ve bir geçici maddeden oluşan yasa; medeni kanunun aile hukuku adlı ikinci kitabında yapılan değişikliklerle gündeme gelen ve özellikle cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan kadın-erkek eşitsizliğini ortadan kaldıran hükümlerin ve çocuk haklarının özenle korunmasını amaçlamaktadır. Birinci maddesinde amaç ve kapsamı tanımlanan yasanın, ikinci maddesi ise Aile Mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin hükümleri içermektedir. Buna göre; Aile Mahkemeleri, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu

görüşü alınarak, Adalet Bakanlığı tarafından her ilde ve nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçede tek hâkimli ve asliye hukuk mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur. Yasanın üçüncü maddesinde ise, Aile Mahkemelerinde görev alacak yargıçların nitelikleri belirtilmektedir. Buna göre, bu mahkemelere atanacak yargıçların, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, evli, çocuk sahibi ve otuz yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir. Yasanın dördüncü maddesinde, Aile Mahkemelerinin görevleri sayılmıştır. Medeni yasanın 2.kitabı olan aile hukuku kapsamına giren ve medeni kanunun yürürlüğü hakkındaki yasaya göre aile hukukundan doğan davalar ile aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi yanında 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Yasada öngörülen tedbir kararlarını almak, ayrıca diğer yasaların verdiği görevleri yapmak Aile Mahkemelerinin görevini oluşturmaktadır. Yasanın beşinci maddesinde mahkeme kadrosunda daimi görev yapacak uzmanlar sayılmaktadır. Bu maddeye göre her Aile Mahkemesinde pedagog, psikolog ve sosyal çalışma uzmanı bulunmalıdır. Yasanın altıncı maddesinde, Aile Mahkemeleri yargıçlarına, görev alanlarına giren konularda yetişkinler ve çocuklarla ilgili koruyucu, eğitici ve sosyal önlemlerle ilgili görev ve yükümlülükleri sıralanmıştır. Yasanın yedinci maddesinde, usuli işlemler yanında, davacı-davalı arasında sulh girişiminde bulunulmasını düzenlemiştir.

Hem Medeni Kanundaki yenilikler, hem Aile Mahkemelerinin uygulamaları hem de Boşanma Hukuku konularında, çok değerli panelistlerin yanında daha ayrıntılı bilgi vermeye kendimi yetkili göremiyorum. Çünkü, Yargıtay 2.Hukuk dairesi başkanı sayın Ali İhsan Özuğur ve Ankara Hukuk Fakültesi Öğretim üyelerinden sayın Prof. Dr. Ahmet M. Kılıçoğlu

(*) Türkiye Barolar Birliği Başkanı

panelin konuları hakkında bizleri aydınlatacaklardır.

Sözü kendilerine bırakmadan önce, huzurlarınızda her iki dostuma teşekkür etmek istiyorum, çünkü barolarımızın çağrısına her zaman duyarlılık göstererek büyük bir özveriyle bilgilerini bizlerle paylaşmaktadırlar.

5 NISAN AVUKATLAR GÜNÜ KONUŞMASI

(*) Av. Oğuz Sezer ARSLAN

Bugün bizim için özel bir gün. Bugün mesleğimizin sorunlarını bir kez daha dile getirmek ve sesimizi duy-mak istemeyenlere duyurma günüdür.

2003 5 Nisanı'nda bu sözlerle başlamıştım konuşma. Aradan geçen 1 yıl içinde neler oldu diye şöyle bir baktığımızda;

-neşter operasyonu adı altında yargıya hançer vurma çabalarını görüyoruz. Bu tehlikeli yaklaşım, şeffaflığın ötesinde bir saldırdır. Bu konuyu Yargıya el kaldırma safahatına sokmak isteyenlere söyleyeceğimiz; Yargıya el kaldıranlara da yargı şefkatini gösterir olacaktır.

-Kamusal varlıkları yabancı sermayeye aktarmanın bir mekanizması olarak projelendirilen, Anayasamızın çeşitli maddelerine aykırı olan (2,3,4,6,9,10,11,12,14,123,126/2,127,128 vb.maddelerine)"Kamu yönetimi temel yasa tasarısının Yasalaştırma çalışmalarını görmekteyiz. Her hizmeti ücrete bağlayarak "yurttaş"ı müşteri gören bu zihniyete karşı durmalıyız.

-Bilgi edinme hakkı Yasa'sı bildiğiniz gibi 9 Ekim 2003 tarihinde Mecliste kabul edildi. 24 Nisan 2004 tarihinde ise yürürlüğe girecek. Bu Yasa uygulanırsa; idarenin yaptığı işlemlerin hukuka uygunluğun güvence altına alınması adına olumlu bir yasa olarak görmekteyiz.

-Ceza, Ceza usul, idari usul, Ticaret Yasa taslakları çalışmaları sürmekte. Yani hayatın akışkanlığı karşısında, yasaların durağan olmaları önlenmek istenmektedir. Bunlar olumlu işaretlerdir. Ancak bu yasa tasarıları üzerinde çalışmaların titizlikle yapılması ve ilgili ve bilgili kurumların görüşleri mutlaka alınmalıdır. Zihniyet aşılama ve benimsetme olmamalıdır.

Önemli bulduğum bazı konulardaki kısa görüşlerimizden sonra Avukatlar gününde Avukatlarımızın sorunlarına baktığımızda;

Avukatlık Yasasına 9 maddelik yetersiz bir yama yapılmış, bu kısa yasa değişikliğinde Avukatların sosyal güvenliği adına olumlu adımlar atılmış olsa da vekalet pulunun denetimi Sayıştay'a verilerek baroların

bağımsızlığını zedeler nitelikte bir madde yasamıza girmiştir. Kaldırılmasını istediğimiz vesayet maalesef artmıştır. Bunun dışında da geçen yıl söylediğimiz sorunlar aynen devam etmektedir. Bu açıdan Yargı bağımsızlığı, baro bağımsızlığı adına eleştirilerimiz aynen sürmektedir. Hakimler Savcılar yüksek kurulunun bugünkü yapısı değişmedikçe, baroların üzerindeki vesayet baskısı kalkmadıkça, biz bu meydanlarda eleştirilerimize devam edeceğiz.

-İki önemli konuda ise henüz başlangıç aşamasında bulunmasına rağmen bana göre bir müjde niteliğindeki olumlu gelişmeyi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Birincisi yıllardır içinde bulunduğumuz fiziki imkansızlığı ortadan kaldıracak olan bir proje. Tarihi henüz tam saptanamamakla birlikte başta başsavcımız sayın Gökhan Karaburun'un üstün gayretleri ile 2004 yılı sonlarına doğru adalet sarayının temelini atılacak olması.

Diğeri ise Adalet bakanı sayın Çiçek'in Ankara barosunun düzenlediği uluslararası hukuk kurultayında vermiş olduğu bir söz. Sayın bakan,

Avukatlar kendi yasalarını kendileri hazırlasınlar sözü üzerine Türkiye Barolar birliğinin bu konuda ciddi bir çalışma başlatması. Umarım verilen sözler tutulur ve titiz hazırlanacak bir taslak, değişime uğramadan meclisten geçer.

Kısa kısa anlatmaya çalıştığımız ülke ve avukatlıkla ilgili gelişmelerde dikkat edileceği üzere hem olumlu hem olumsuz görüşlerimizi bildirdik. Ülkem adına, mesleğim adına her olumlu yaklaşımı destekliyor, olumsuzlukları ise değişiklikler yapılana kadar eleştirmeye devam edeceğiz. Bir hukukçunun yapması gereken budur.

Yakalanmaya çalışılan idealler için değişikliklere alkış tutmak nezaketimiz, bağımsızlığımızı zedeleyen hükümleri eleştirmek görevimizdir.

Bu iki önemli gelişmenin gerçekleşmesi yanında, hukuk devleti olma yönünde hızlı bir gelişme sürecine girmemiz gerekmektedir.

Savunmanın asıl önemli sorunu ise Anayasadaki Yargının içinde yer almasını sağlamaktır. Şu an için Savunmanın Anayasa içindeki Yargı bölümünde yer almadan yapılacak tüm değişikliklerin askıda kalması söz konusu olacaktır. Bu açıdan öncelikle Anayasa değişikliğine gidilerek sav, savunma, karar mekanizmalarını birbirinden ayırmadan değerlendirilmeleri gerekmektedir.

Dostluk, birliktelik içinde, sağlık ve mutluluk dilekelerimle 5 Nisan Avukatlar Günümüzü kutluyor, Saygılar sunuyorum. 05.04.2004

(*) - Eskişehir Barosu Başkanı

DİKSİYON

Yeni dönem diksiyon kursu 19 Nisan 2004 tarihinde aktör Erol ŞAYKOL tarafından, Avukatlara ve Stajyerlere bir arada eğitim vermeye başlamıştır. Önceki dönemin kursiyerleri dersleri tamamlamış, sertifikalarını bizzat teslim almışlardır.

Eskişehir Barosu Avukatlarınının 23 - 25 Nisan 2004 tarihleri arasında düzenlenen Çanakkle - Bozaada - Assos - Kazdağları gezisi

İNSAN HAKLARI KOMİSYONU YILLIK FAALİYET RAPORU

(*) Av. ALTAN ULUTAŞ

1. 1136 Sayılı Avukatlık Kanununun 95. maddesindeki yeni düzenleme ile "insan haklarını savunmak ve işlerlik kazandırmak" görevi de verilen baromuz İnsan Hakları Komisyonu 09.10.2002 tarihli Yönetim Kurulu kararı ile yeniden yapılandırılmış ve faaliyetlerine başlamıştır.
2. Bu amaçla "İnsan Hakları Komisyonu Çalışma Yönetmeliği" hazırlanarak Baro Yönetim Kurulu'na sunulmuş, Yönetim Kurulumuzun 11.12.2002 tarihli kararı ile yönetmeliğimiz kabul edilmiştir.
3. 10.12.2002 tarihinde 54 ncüsü kutlanan Dünya İnsan Hakları Günü'nde İstanbul Barosu'nun değerli avukatlarından Av. Gülçin ÇAYLIGİL ve Av. Fikret İLKİZ, Eskişehir'e davet edilmiş, kültür merkezinde insan hakları konusunda konferans verilmiştir.
Yine aynı tarihte Osmangazi Üniversitesi, Atatürk Endüstri Meslek Lisesi, Gençlik Spor İl Müdürlüğü'nde komisyonumuzca konferans verilmiştir.
4. Ayrıca 25.01.2003 tarihinde Kadın Hakları Komisyonu Başkanı Av. Ayşe ÜNLÜCE, Çocuk Hakları Komisyonu Başkanı Nazım DÖLEKÇEKİÇ katılımında Mimar Sinan İlkokulun'da konferans verilmiştir.
5. 11.12.2002 tarihinde 2 Eylül Gazetesi'nde görevli gazeteci Deniz Çağlar FIRAT'la röportaj yapılmış, faaliyetler ve insan hakları konusunda bilgi verilmiştir.
6. 26.12.2002 tarihinde Eskişehir Süper Televizyonu'nda (ES-TV) canlı yayına katılmış ve İnsan Hakları'nın tarihçesi, sınıflandırılması, Türkiye'nin imzaladığı anlaşmalar, insan hakları sorun ve çözümleri konusunda bilgi verilmiştir.

7. 04.03.2003 tarihinde Sakarya Gazetesi'nde görevli gazeteci Gönül ÖKTEM ile söyleşi yapılmış, komisyon çalışmaları ve İnsan hakları konusunda bilgi verilmiştir.

8. 04.09.2003 tarihinde Vali Yardımcısı Mehmet DENİZÖĞLU başkanlığındaki İnsan Hakları İl Kurulu toplantısına baro temsilcisi olarak iştirak edilmiş, kurul kararı ile İnsan Hakları İl Danışma Masası oluşturulmuş, başkanlığına da oy birliği ile Av. Altan ULUTAŞ getirilmiştir. İl Danışma Masası'nın oluşumu için Valilikte masa tahsis edilmiş ve iki yardımcı atanmıştır.

Bu toplantıda ayrıca İl Milli Eğitim Müdürlüğü koordinasyonunda orta dereceli okullarda konferans verilmesi,

İlin çeşitli yerlerine konulmak üzere İnsan Hakları kutuları yaptırılması kararlaştırılmış,

Halkın bilgilendirilmesi için faaliyet planlaması yapılması ve broşür basılması kararlaştırılmıştır.

Bu kararlar doğrultusunda İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile görüşülmüş ve varılan anlaşma ile her pazartesi ve cuma birer orta dereceli olmak üzere toplam 32 adet lise ve dengi okul öğrencilerine komisyonumuz tarafından İnsan Hakları'nın ne olduğu, tarihi ve bu bilince nasıl varılabileceği konularında konferans verilmiştir. Özellikle insan hakları bilincinin nasıl kazanılacağı konusunda Osmangazi Üniversitesi Profesörlerinden sayın Gülten SEBER'in değerli katkıları olmuştur.

9. 10 Aralık 1003 tarihinde 55'ncisini kutladığımız İnsan Hakları Günü nedeniyle Osmangazi Üniversitesi ve Baromuz işbirliği ile bir dizi etkinlik gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca komisyon üyelerimizden Av. Ümmühan KIRMIZI, Av. Tuba SUSOY ve Araştırma Görevlisi Av. Barış GÜNAYDIN'ın gayreti ile "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne Başvurma şartları ve yolları" başlığı altında kitapçık hazırlanmasına karar verilmiş, çalışma basım aşamasına gelmiştir.

10. 23 Kasım 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan ve yeniden düzenlenen İnsan Hakları İl Kurulları Yönetmeliği gereği ilimiz kurulu yeniden yapılandırılmış, yönetmelik gereği oluşturulan Araştırma ve İnceleme İzleme Komisyonu başkanlığına Av. Altan ULUTAŞ seçilmiştir.

Bu seçimin baromuz komisyonunun ve Araştırma İzleme Komisyonunun

aynı paralelde ve daha güçlü çalışmasına neden olacağı ve verimliliği artıracığı değerlendirilmiştir. İlk etapta İl Kurulu'na komisyonumuz tarafından insan hakları ve insan haklarını ilgilendiren yasal değişiklikler konusunda brifing verilmiştir.

11. 22.03.2004 tarihli bir yerel gazetede, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu 100. Yıl Kız Yetiştirme Yurdu'nda kalan E.Ç.'nin İntihar girişiminde bulunduğu haberinin yayınlanması üzerine 23.03.2004 tarihinde Araştırma ve İzleme Komisyonu ve komisyonumuzun ortak katılımı ile, önce Devlet Hastahanesi'ne daha sonra olayın meydana geldiği yurda gidilmiş, üyelerce kapsamlı bir araştırma yapılmış ve olayın intihar girişimi olmadığı tespit edilmiştir.

12. Yine 05-06 Kasım 2003 tarihli Y.Ö.K.'ü protesto yürüyüşü nedeniyle 10 adet öğrencinin İl Kurulu'na yaptığı başvuru için İl Emniyet Müdürlüğü tarafından yürüyüş ile ilgili bant kayıtları komisyonumuzca izlenmiş ve İl Kurulu'na rapor sunulmuştur.

13. 9-10 Nisan 2004 tarihlerinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Ankara Barosu'nun işbirliği ile gerçekleştirilen "Mülteci Hukuku Semineri" ne Av. Altan ULUTAŞ ve komisyon üyelerimizden Av. Ayşe ÜNLÜCE katılmıştır. Seminerle ilgili rapor Baro Başkanlığı'na sunulmuştur.

(*) - Eskişehir Barosu Yönetim Kurulu Üyesi, İnsan Hakları Komisyon Başkanı

KADIN HUKUKU KOMİSYONU FAALİYETLERİ

(*) Av. Ayşe ÜNLÜCE

Baromuz Kadın Hukuku Komisyonunun Ekim 2002 tarihinden bu yana görülen faaliyetler aşağıda sıralanmıştır.

1-) "25 Kasım Kadınlara Karşı Şiddete Duyarlılığı Artırma ve Bu Şiddeti Kınama Günü" kapsamında Av. Ayşe ÜNLÜCE ve Av. Yaşar KARAGÖL tarafından hazırlanan basın duyurusu yerel basına dağıtıldı ve aynı gün tüm yerel basında yayınlandı.

2-) 23.11.2002 tarihinde Eğitim-Sen tarafından, Yeni Medeni Yasanın ve Ailenin Korunmasına Dair Yasanın tanıtılması için düzenlenen seminere Av. Suna Özgür CURA ve Av. Eda UZUNPINAR konuşmacı olarak katıldılar

3-) 29.11.2002 tarihinde Komisyonumuz tarafından Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ziyaret edilerek Kadın Sığınmaevi hakkında bilgi alınmış ve her türlü hukuki yardıma hazır olduğumuz dile getirilmiştir.

4-) "5 Aralık Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının Verilmesi" nedeniyle komisyonumuz tarafından hazırlanan basın bildirisi yerel basına dağıtılmış ve aynı gün yayınlanmıştır.

5-) Soroptimist Derneği üyelerinin talebi üzerine 18.12.2002 tarihinde Av. Yaşar KARAGÖL tarafından "Yeni Medeni Yasa" hakkında seminer düzenlenmiştir.

6-) Tübakkom Eğitim toplantılarının ilki olan ve Yeni Medeni Yasanın Uygulanması Hakkında 21-22 Aralık 2002 tarihlerinde İstanbul'da yapılan toplantıya Av. Ayşe ÜNLÜCE ve Av. Nurdan GÖKGÖZ

katılmışlardır TUBAKKOM toplantısında Aile Mahkemelerinin kurulması ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün Teşkilat Yasasının çıkarılması konusunda çalışmalar yapılması hedeflenmiş ve belirlenmiştir.

7-) 22. Aralık 2002 tarihinde Gençlik ve Spor İl müdürlüğünde gerçekleştirilen İnsan Hakları toplantısına Av. Yaşar KARAGÖL katılmış ve Kadın Haklarının gelişimini anlatmıştır.

8-) 10.01.2003 tarihinde İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğüne bağlı "Zihinsel Özürlü Kadın Bakımevi" Baro Başkanımız Av. Oğuz Sezer ARSLAN başkanlığında, Komisyonumuz tarafından ziyaret edilmiştir.

9-) "Ailenin Korunmasına Dair Yasa Hakkında" hazırlanan metin yerel basına duyuruldu ve Ocak 2003 tarihinde basında yayınlandı.

10-) 24.01.2003 tarihinde 23 Nisan İlköğretim Okulu velilerine, Av. Hasan SİNGİL ve Av. Nurdan GÖKGÖZ tarafından "Yeni Medeni Yasa ve Ailenin Korunmasına Dair Yasa" hakkında bilgi verilmiştir.

11-) 25.01.2003 tarihinde Tepebaşı Belediyesi tarafından düzenlenen İnsan Hakları paneline, Av. Ayşe Ünlüce katılmış ve kadın haklarının gelişimini ve yasal düzenlemeleri anlatmıştır.

12-) Tübakkom tarafından hazırlanan "Sözleşmesiz ve Süresiz Eşitliğe Evet" başlıklı metin 29.01.2003 tarihinde TBMM, AKP ve CHP'ye faklandı. Ayrıca tüm yerel basına duyuruldu ve 30.01.2003 tarihinde basında yayınlandı.

13-) 05.03.2003 tarihinde Gazi Anadolu Meslek Lisesinde "8 Mart Dünya Kadınlar Günü nedeni ile düzenlenen panele Av. Banu Bazarkaya ve Av. Eda Uzunpınar konuşmacı olarak katılmışlardır.

14-) 6-7-8 Mart 2003 tarihinde Tübakkom tarafından Ankara Barosu Kadın Hakları Kurulunun ev sahipliğinde düzenlenen "Yeni Medeni Kanunun Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler Konulu" sempozyuma Av. Ayşe ÜNLÜCE, Av. Sahra Mutlu KAVAS, Av. Av. Adalet SEZER, Av. Banu

BAYIKER görevli olarak katılmışlardır. 8 Mart günü Dünya Kadınlar Günü nedeni ile Anıtkabir ziyaret edilmiştir.

15-) 24 Mart 2003 tarihinde Komisyonumuz tarafından "Cumhuriyetten Günümüze Kadın Hakları" konulu bir panel düzenlenmiş, konuşmacı olarak Av. Şenal Sarıhan (Ankara Barosu İnsan Hakları Komisyonu Başkanı), ve Av. Nilgün Berk (Tübakkom Dönem Sözcüsü) katılmışlardır. Panelde kadın haklarının siyasal, toplumsal ve hukuksal gelişimi üzerine kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Panelimiz yerel gazetelerde ve televizyonlarda geniş yer almıştır.

16-) 25 Mart 2003 tarihinde Süper Tv. De 21.00-23.00 arasında canlı yayınlanan "Aile İçi Şiddet" konulu programa Av. Ayşe Ünlüce konuşmacı olarak katılmış ve şiddete uğrayan aile bireylerinin hukuksal hakları konusunda bilgi vermiştir.

17-) 27 Mart 2003 tarihinde Staj Eğitim Merkezinde Yeni Medeni Kanunun Aile Hukukuna Getirdiği Yenilikler konusu ile ilgili olarak Av. Ayşe Ünlüce tarafından "Aile Konutu" ve Av. Sahra Mutlu Kavas tarafından "Mal Rejimleri" konuları anlatılmıştır.

18-) 3 Nisan 2003 tarihinde Staj Eğitim Merkezinde Av. Adalet Sezer tarafından "soybağı, velayet ve evlat edinme", Av. Banu Bayiker tarafından "evlenme ve boşanmanın sonuçları" konularını anlatılmıştır.

19-) Komisyonumuzun, 4320 sayılı Yasanın korunmasından yararlanmak için Sulh Hukuk Mahkemelerine yapılan başvurular hakkında yaptığı çalışma sonuçları;

YIL	1.SULH HUK.	2.SULH HUK.	3.SULH HUK.	TOPLAM
1998	41	66	42	149
1999	48	57	77	182
2000	38	71	53	162
2001	51	61	65	177
2002	42	46	50	138
TOPLAM	220	301	287	808

20-) 10.05.2003 tarihinde Cumhuriyet Kadınları Derneği tarafından düzen-

lenen Kadın Hakları konulu söyleşiyeye konuşmacı olarak Av. Banu Bazarkaya ve Av. Özge Yıldırım katılmışlardır.

21-) Komisyonumuzun 06.05.2003 günlü toplantısında alınan karar gereğince Av. Ayşe ÜNLÜCE, Av. Yaşar KARAGÖL, Av. Banu BAYIKER ve Av. Özge YILDIRIMER tarafından, Baromuz bünyesinde Kadın Danışma Merkezinin kurulması hususunda hazırlanan proje Yönetim Kurulumuzun 14.05.2003 tarihli toplantısında kabul edilmiş olup, kurulmasına ilişkin çalışmalarımız devam etmektedir.

22-) 24-25 Mayıs 2003 tarihinde Şanlıurfa Barosunun ev sahipliğinde düzenlenen TÜBAKKOM Genel Kuruluna Komisyonumuzdan Av. Ayşe ÜNLÜCE ve Av. Eda UZUNPINAR katılmışlardır. Komisyonumuz Yürütme Kuruluna ve İç Anadolu Bölge temsilciliğine seçilmiştir.

23-) 05.07.2003 tarihinde Adana'da yapılan TÜBAKKOM yürütme kurulu toplantısına Av. Ayşe ÜNLÜCE katılmıştır.

24-) 27-28 Eylül 2003 tarihinde İstanbul Barosu tarafından düzenlenen "Avrupa Birliği" konulu eğitim seminerine Av. Banu Bazarkaya ve Av. Duygu AKÇARDAK katılmışlar, ayrıca aynı tarihte yapılan yürütme kurulu toplantısına Av. Ayşe ÜNLÜCE katılmıştır.

25-) Milli Eğitim Müdürlüğü ile Baromuz arasında yapılan anlaşma ile toplam 32 Lisede yürütülen insan hakları konferanslarına, Baromuzun Çocuk Hakları, İnsan Hakları ve Kadın Hukuku Komisyonlarından birer üye katılmaktadır. Ekim 2003 ayında başlanan projeye haftada iki okula konferans verilerek devam edilmektedir.

26-) 25 Kasım "kadına karşı şiddetin önlenmesi" ve 5 Aralık "kadına seçme ve seçilme hakkının verilmesinin" yıldönümleri nedeni ile Komisyonumuz tarafından hazırlanan basın duyuruları yerel basına dağıtılmış ve aynı gün yayınlanmıştır. 5 Aralık 2003'de Atatürk anıtına Eskişehir Kadın Platformu ile birlikte çelenk koyulmuş, ayrıca Platform adına basın açıklamasını Av. Ayşe ÜNLÜCE yapmıştır.

27-) Komisyonumuz Kasım 2003 tarihinden bu yana Eskişehir Kadın Platformuna üye olarak, faaliyetlerine Platform ile birlikte devam etmekte-

dir.

28-) Es Tv. tarafından gerçekleştirilen "Esintiler" isimli programa her hafta cuma günleri Komisyonumuzdan bir üye katılarak yasalardaki kadın hakları konusunda bilgi vermektedir.

29-) 17 Aralık 2003 tarihinde Tepebaşı Belediyesi Fevzi Çakmak Belde evinde düzenlenen "Yeni Medeni Yasa ve 4320 Sayılı Yasa" hakkında düzenlenen söyleşiye Av. Ayşe ÜNLÜCE ve Av. Eda Uzunpınar konuşmacı olarak katılmışlardır.

30-) 08.01.2004 tarihinde Yardım Sevenler Derneğinin, 23 Nisan İlk Öğretim Okulunda düzenlenmiş olduğu "Yasalarımızda Kadın Hakları" konulu söyleşiye konuşmacı olarak Av. Yaşar Karagöl ve Av. Nurdan Gökğöz katılmışlardır.

31-) 10-11 Ocak 2004 tarihinde Denizli Barosunun ev sahipliğinde düzenlenen Tübakkom V. Dönem 11. Genel üye toplantısına Komisyonumuzdan Av. Özge Yıldırım, Av. Tuba SUSOY ve Av. Ayşe ÜNLÜCE katılmışlardır.

32-) 30.01.2004 tarihinde Büyükşehir Belediyesi Necatibey Eğitim Merkezinde düzenlenen "Yeni Medeni Yasa" konulu söyleşiye Konuşmacı olarak Av. Ayşe ÜNLÜCE ve Av. Yaşar KARAGÖL katılmışlardır.

33-) T.B.M.M. Adalet Komisyonunu, TCK Alt Komisyonunda görüşülmekte olan TCK Tasarısında yapılan olumlu değişikliklerden dolayı kutlamak ve daha önce dile getirdiğimiz talepler doğrultusunda diğer değişikliklerin de yapılması hususunda taleplerimizi bildirmek üzere hazırlanan dilekçemiz, TCK Alt Komisyon üyelerine 18.02.2004 tarihinde faks veya e-mail yoluyla iletilmiştir.

34-) 20.02.2004 tarihinde Büyükşehir Belediyesi Necatibey Eğitim Merkezinde "Aile İçi Şiddet" ve "Yeni Medeni Yasada Mal Rejimleri" konulu söyleşiye Av. Banu BAZARKAYA ve Av. Ayşe ÜNLÜCE konuşmacı olarak katılmışlardır.

35-) Mart ayı içerisinde Porsuk Lions ve Odunpazarı Lions Klüp üyelerinin talebi üzerine "Yeni Medeni Yasa ve Ailenin Korunmasına Dair Yasa"

hakkında yapılan söyleşilere konuşmacı olarak Av. Ayşe UNLUCE ve Av. Arzu Şentürk DİNÇER konuşmacı olarak katılmışlardır.

36-) 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar günü nedeni ile Eskişehir Kadın Platformu olarak Atatürk Anıtına çiçek bırakılmış ve platform adına basın açıklamasını Komisyonumuz başkanı Av. Ayşe ÜNLÜCE yapmıştır. Yine aynı gün Baroda Bayan avukat meslektaşlarımızın katılımı ile TUBAKKOM adına basın açıklaması yapılmıştır.

37-) 8 Mart 2004'de Büyükşehir Belediyesi ve Odunpazarı Belediyesi tarafından düzenlenen "Kadın Hakları" konulu panele Av. Ayşe ÜNLÜCE ve Av. Sahra Mutlu KAVAS panelist olarak katılarak ülkemizde kadın haklarının hukuki ve siyasi gelişimi hakkında bilgi vermişlerdir.

38-) 8 Mart 2004'de 1. Taktik Hava Kuvvet Komutanlığı tarafından "Dünya Kadınlar Günü" nedeniyle düzenlenen etkinliğe Komisyonumuzdan Av. Ayşe ÜNLÜCE ve Av. Adalet SEZER konuşmacı olarak katılmışlardır.

39-) 10 Mart 2004 tarihinde Komisyonumuz tarafından Büyükşehir Kültür Merkezinde düzenlenen "Kadın ve Şiddet" konulu panele, panelist olarak Osmangazi Üniversitesi Psikiyatri Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Cem KAPTANOĞLU ve Osmangazi Üniversitesi Adli Tıp Ana Bilim Dalı başkanı Doç. Dr. Yasemin BALCI katılmışlardır. Ayrıca panel bitiminde şiir ve müzik dinletisi düzenlenmiştir.

40-) Mart 2004 de Battalgazi İlköğretim Okulu velilerine düzenlenen kadın hakları konulu panele konuşmacı olarak Av. Ayşe ÜNLÜCE ve Av. Özge YILDIRIMER konuşmacı olarak katılmışlardır.

41-) Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği tarafından Ankara'da 10-11- Nisan 2004 tarihinde düzenlenen eğitim seminerine baromuzu ve komisyonumuzu temsilen Av. Ayşe ÜNLÜCE ve Av. Altan ULUTAŞ katılmışlardır.

(*) - Eskişehir Barosu Yönetim Kurulu Üyesi, Kadın Hukuku Komisyonu Başkanı

ÇOCUK HAKLARI KONUSUNDA BİR DEĞERLENDİRME

Av.Emine ÖZDEMİR

Çocuk Hukuku dünyadaki çeşitli yükselen değerlere bağlı olarak ortaya çıkan sorunların da etkisiyle her geçen gün önem kazanan, üzerinde yeterince inceleme ve araştırma faaliyetine girililmemiş bir hukuk dalıdır.

Normlar hiyerarşisi itibariyle tüm yasaların üzerinde bağlayıcılık gücü olan Anayasa tüm bireylerle beraber çocuklar için de negatif ve pozitif statü haklarından yararlanmayı öngörür. Diğer bireylerle doğuştan eşit haklara sahip olan çocuğun birey olarak tanınması ona tanınan haklara işlerlilik kazandırma yönündeki ilk adımdır. Ailenin Korunması Hakkındaki Kanun, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu bütünüyle dikkate alındığında varılacak sonuç, 'Çocuk Hukuku' nun gerek özel hukuk gerekse kamu hukukunun kapsamına giren geniş bir dal olduğudur. Bunun yanısıra uluslararası çeşitli düzenlemeler özellikle de bu düzenlemelerin en önemlisi kabul edilebilecek Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi konunun uluslararası hukuk boyutunu oluşturmaktadır.

Gerek Anayasa gerekse çocukla ilgili düzenleme yapan diğer huku-ki belgelerde çocukla ilgili sorumluluk öncelikle ana babaya yüklenmiş olup devlete de bu konuda geniş bir müdahale alanı tanınmıştır. Ana baba ve devlet çocukla ilgili alınan her türlü kararda çocuğun yüksek yararını gözetmek zorundadırlar. Türkiye tarafından da onaylanan ve Anayasanın 90. maddesine göre bağlayıcı nitelikte iç hukuk kuralı haline gelen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre çocuk, yararı gerektirmedikçe ana babasından ayrılamaz. Çocuğun ailesi tarafından istismar edilmesi yada ihmale uğraması ve bu durum sonucunda aile yanında kalmasının onun yüksek yararıyla bağdaşmaması durumunda çocuğun ailesinden ayrılması söz konusu olabilecektir. Böyle bir durumda gerek Çocuk Hakları Sözleşmesi gerekse Çocuk Mahkemeleri Kanunu hakimini uygulayacağı tedbirler arasında kuruma yerleştirme tedbirinin en son uygu-

lanacağını bundan önce ,çocuğun bakım ve gözetimini üzerine alan yakın akrabalarından birine yada koruyucu aile yanına yerleştirileceğini öngörmektedir.Kuruma yerleştirme tedbirinin özellikle küçük çocuklar açısından sağladığı fayda tartışmaya değer bir husustur.Devlet öncelikle bu çocukların aile yanında yada yakın akraba yanında kalmasına yönelik tedbirleri almalı,gerekli kaynağı sağlamalıdır.Ancak çocuğun yüksek yararı gerektirdiğinde de çocuk devlet kurumlarının bakım ve gözetimi altına alınarak ihtiyaç duyduğu tüm şartlar sağlanmalıdır.

Çocuklar açısından karşı karşıya olduğumuz sorunlardan biri de sokakta yaşayan ve çalıştırılan çocuklar gerçeğidir.Bu çocukların bir çoğu ailesi olan ancak şiddet,yoksulluk vs gibi nedenlere sokakta yaşamaya başlayan yada aileleri tarafından sokakta çalışmaya zorlanarak istismar edilen çocuklardır.Sokakta çalışma sonucunda elde ettikleri maddi kazanım bu çocukları sokağa daha çok bağlamakta ve sokakta edinecekleri her türlü kötü alışkanlığa onları daha da yaklaştırmaktadır.Bu çocukların kendi aralarında katı kuralları olan gruplar oluşturdukları,lider seçtikleri ve grup kurallarına uymayanlara gruptan dışlamayla başlayan ve bazı durumlarda ölüme kadar giden cezalar verdikleri,gruba dahil olmanın verdiği güven duygusuyla suça daha yatkın hale geldikleri ve bu konuda birbirlerini olumsuz yönde etkiledikleri bilinmektedir.Bu konuda özellikle,kendisi de sokakta bir çocukluk dönemi geçirmiş olan Umut Çocukları Derneği Başkanı Yusuf Ahmet KULCA'nın çalışmaları ve tecrübeleri önem taşımaktadır.1 Nisan 2004 tarihinde baromuz Çocuk Hakları Komisyonu tarafından düzenlenen ve Sayın Kulca'nın konuşmacı olarak katıldığı konferans konuyla ilgili bizzat görgüye dayalı bilgilerin paylaşımı ve çözüm önerileri konusunda son derece faydalı olmuş ve yapılacak çalışmalara ışık tutmuştur.

Kuşkusuz çocuk hakları konusundaki hukuki düzenlemelerin varlığı tek başına yeterli değildir.Bu düzenlemelere işlerlik kazandırmak,kağıt üstünde kalmamaları için gereken çalışmaları yapmak ve bu konudaki sorumluluğu duymak başlıca önemli noktadır.Çeşitli sivil toplum örgütleri ve özellikle baroların konuyla ilgili etkin rol üstlenmeleri mutlak bir gerekliliktir.Mevzuattaki eksikliklerin belirlenmesi,çözüm önerileri üretilmesi ve bunların gündeme taşınması baroların çocuk hakları komisyonlarının etkin çalışma alanıdır.Özellikle ulusal düzeyde baroların çocuk hakları komisyonlarınca yapılan ortak toplantılar uygulamaya ışık tutmak-

ta ilgili yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi konusunda önemli gelişmeler sağlanmaktadır. Çocuk Mahkemelerinin teşkilatlandırılmasının desteklenmesi, çocuğun yüksek yararına hizmet eden uygulamaların özellikle sosyal hizmet kurumları, polis teşkilatı ve öğretmenler nezdinde teşvik edilmesi, çocuk tutuklevlerinin oluşturulması ve iyileştirilmesi, çeşitli sivil toplum örgütlerinin çalışmalarına destek verilmesi, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar için öngörülen barınak projelerinin desteklenmesi ve buraların çocukların kültürel gelişimine fayda sağlayacak kurumlar haline getirilmesi gibi önlemler bu konuda yapılabileceklerin sadece bir kısmıdır. Konuyla ilgili yapılan çalışmalar çoğaldıkça yapılabilecekler listesinin uzayacağı ve bu konuda çalışma azminin yapılanlarla beraber her geçen gün artacağı inancıyla...

1 Nisan 2004 tarihinde Eskişehir Barosunun düzenlediği konferansta Umut Çocukları Derneği Başkanı Yusuf Ahmet KULCA, Eskişehir Barosu Başkanı Av.Oğuz Sezer ARSLAN'dan plaketini alırken.

BİLİŞİM KURULUNDAN HABERLER

(*) Av.İmdat GÖÇ

Baromuzdaki tüm bilgisayarların ihtiyaçları ve eksikleri karşılayacak şekilde upgrade edildi.

Yeni yazılım olarak mevzuat programları alındı ve bu sayede meslektaşlarımızın tüm mevzuat ve yargı kararlarına ulaşımı sağlandı. Alınan toplu sms programı sayesinde tüm meslektaşlarımızın cep telefonlarına baro ile ilgili her türlü duyuru, bilgi, toplantı, haber, yeni çıkan kanun ve yönetmelikler ve özel günleri için tebrik mesajlarının eş zamanlı, ve en ekonomik şekilde ulaşımı sağlandı.

Bilişim kurulu bünyesinde yapılan baro takip programıyla, baromuza kayıtlı tüm avukatların bütün bilgileri sanal ortama güvenli bir şekilde aktarıldı. Böylece gerek baro içi yazışmalar, meslektaşlar ve diğer barolar arasındaki yazışmalar gerekse CMUK ile ilgili tüm yazışmalar, görevler ve ödemeler program sayesinde daha hızlı ve daha etkin kullanılabilir bir hale geldi.

Bilişim kurulunun başlıca görevlerinden olan web sitesinin yayını ve güncellemesi periyodik olarak sürdürülmekte, Eskişehir Barosu dergisinin tüm sayılarına web sayfamız aracılığı ile e-book olarak ulaşılabilmektedir.

(*) - Eskişehir Barosu Yönetim Kurulu Üyesi, Bilişim Kurulu Başkanı

YARGITAY BAZ İSTASYONU KARARI

T.C.

YARGITAY

4. HUKUK DAİRESİ

Esas : 2003/16434

Karar : 2004/971

YARGITAY İLAMI

MAHKEMESİ : Ankara Asliye 9. Hukuk Hakimliği
TARİHİ : 13.5.2003
NOSU : 2002/574-2003/341
DAVACI :
DAVALI :

Davacı Z.T. vekili Av.S.E. tarafından, davalı A.H.P.H.A.Ş. ve diğerleri aleyhine 15.7.2002 gününde verilen dilekçe ile komşu parseldeki baz istasyonunun zarar vermesi nedeniyle muarazanın men'i ve kaldırılmasının istenmesi üzerine mahkemece yapılan yargılama sonunda; davanın kabulüne dair verilen 13, 5-2003 günlü kararın Yargıtayca incelenmesi davalılar vekilleri tarafından süresi içinde istenilmekle temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten sonra tetkik hakimi tarafından hazırlanan rapor ile dosya içerisindeki kağıtlar incelenerek gereği görüldü.

Davacı, halen Yargıtay'a tahsis edilen binada memur olarak çalıştığını, binaya yakıtı yerde bulunan T.T.A.Ş.'nin binasında kurulan GSM baz istasyonları ve mini link antenlerinin kanser tehlikesi yarattığını; bu yüzden isimlerini belirttiği Yargıtay'da çalışanların Öldüğünü, davalıların bu haliyle yasal düzenlemelere bu bağlamda Medeni Kanununun 661. ve devamı maddelerinde yer alan hususlara aykırı davrandıklarını ayrıntılı biçimde dilekçesinde belirttikten sonra, mevcut bilimsel verilere

uygun olmayan bu istasyonun sökülerek kaldırılmasına, böylece tehlikenin giderilmesine karar verilmesini istemiştir.

Davalılar tarafından davaya karşı ayrı ayrı verilen cevaplarda ortak noktalar olarak, davacının iddiasını kanıtlaması gerektiğini, istasyonu yönetmelik kurallarına göre kurduklarını ve işlettiklerini, davacının iddia ettiği zararının henüz gerçekleşmediğini, yerden geniş bir halk kitlesine yayın yaptıklarını ve kamu hizmeti verdiklerini; kaldı ki baz istasyonlarının nükleer radyasyona neden olmadıklarını, bu konuda bilimsel düşünce ve raporlar olduğunu belirterek davanın reddini savunmuşlardır.

Mahkemece davacının iddiası, davalıların savunmaları ve davaya neden olan olayın da özelliği gözetilerek alanlarında uzman olan bilirkişilerden birden fazla rapor alınmıştır. Alınan bu raporlar üzerine, uyumsuzluğun komşuluk hukukundan kaynaklandığını ve dava konusunun bir sonucu bağlanabilmesi için davacının iddiası yönünde, kurulan istasyonların insan sağlığı üzerinde olumsuz etki yaratıp yaratmadığı hususunun incelenmesi gerektiğini, bunun için de bilirkişi incelenmesine başvurulduğunu, uzman bilirkişilerce hazırlanan raporlarda davacının iddiasına doğrular yönde görüş bildirildiğini belirterek istasyonların kaldırılmasına ve uyumsuzluğun bu şekilde giderilmesine karar verilmiştir. Karar tüm davalılar tarafından temyiz edilmiştir.

Uyuşmazlık son yıllarda kullanılan cep telefonlarındaki haberleşmeyi sağlayan ve baz istasyonları olarak isimlendirilen tesisin kullanılması sonucu bir zararın bulunup bulunmadığı varsa bu zararın hangi durumlarda söz konusu olabileceği ve yine giderilmesi konusunda ne gibi önlemlerin alınması gerektiği noktasında toplanmaktadır.

Dava konusu olan tesisin cep telefonlarının kullanımı için zorunlu olduğu ve bu tesisin geniş bir kitleyi ilgilendirmesi itibarıyla de kamuya hizmet vermeyi amaçladığı da tartışmasızdır. Ne varki bu hizmetin verilmesinde ve tesisin kullanılması sonucu hukuk kurallarının bir gereği olarak doğan zararlardan da tesis sahibi sorumludur. Hatta bu sorumluluk kusura dayanmayan, tehlike sorumluluğu olarak da kabul edilmek gerekir. Bu özelliği itibarıyla tesisi kullanan ve onu işletenin yüksek özen yükümlülüğü bulunmaktadır.

Aksi halde, en küçük bir özensizliğin maddi değerlerle ölçülemeyecek kadar ağır sonuçlar doğurması kaçınılmazdır. Bunun için zarar görenin zararını değil, tesis ve işletme sahibinin tesisin işletilmesinden dolayı kişilere, bu bağlamda çevreye bir zarar vermediği ve herhangi bir olumsuz sonuç yaratmadığının kanıtlanması gerekir. Bu sonuç genel sorumluluk kurallarının aksine olarak, davalıların işletmesinin ağır tehlike doğuracak özelliğinden kaynaklanmaktadır.

Tüm bu genel açıklama ve nitelendirmeler göz önünde tutulup somut olay dava konusu edilen istasyonun Hazineye ait bulunan davalı T.T.A.Ş.'ye kullanımı öngülenen "Yenişehir TT Binası" olarak isimlendirilen binada GSM BTS mini link DXX.«" adı altında kurulmuş olan ve davalıların işleticisi oldukları tesisin konumunun incelenmesi gerekmektedir.

Bu bağlamda tesisin kurulma amacına uygun olarak işletilmesi durumunda kişi ve çevreye zarar verip vermediğinin belirlenmesi önem taşımaktadır. Bu açıklamalar İtibariyle davalı T.T.A.Ş.'nin kendine husumet düşmediği yönündeki itirazı ile diğer davalıların ileri sürdükleri itirazları arasında bu baz istasyonlar için sunulan sertifikalarında adı yazılan alan şiddeti, limit değerlerinin belirlenmesi, ölçüm yöntemleri ve denetlenmesi hakkındaki yönetmeliğe uygun olup, buna göre güvenlik sertifikası bulunduğu konusundaki savunmanında irdelenmesi gerekmektedir. Bu haliyle konu incelendiğinde, istasyonun kurulduğu bina, T.T.A.Ş.'ye öngülediğinden bu binanın kullanımından doğan zarardan sorumludur. Bu bakımdan husumet itirazı yerinde değildir.

Diğer davalılara gelince, gerçekten her davalıya "Telekomünikasyon Kurum Güvenlik Sertifikası" adı altında bir kullanma belgesi verilmiştir. Sertifikada, kullanımla ilgili limitler belirtilmiştir. Bilirkişiler tarafından yapılan inceleme sonunda, sertifikada belirtilen limitlerin

yönetmelikte belirtilen limitlere uygun olduğu hatta yönetmelikteki limitlerin de altında bulunduğu belirtilmiştir. Ne var ki yapılan bu belirlemelerle bir zararın olmayacağı kabul edilemez. Yönetmelik ve bu yönetmelikteki ölçülere göre verilen sertifika, soyut bir belirlemeyi içermektedir. Bu bağlamda, o anda o yerde ve belirtilen güçte kurulacak istasyonun değerlerini belirtmektedir. Nitekim sertifikada bu nitelikleri içermekte olup,

kurulan istasyonun çevresindeki binaların ve giderek konumunu belirtmemektedir.

Bu da sertifikadaki ölçülerin tüm bilimsel verilere uygun olduğu ve zarar doğurmayacağı anlamına gelmez. Kaldı ki, hukuk kurallarındaki norm düzenlemesi itibariyle yönetmelik ve yönetmeliğe uygun bir işlem yapılsa bile, buna karşın çevreye verilen zarardan, eylemde bulunanın sorumlu olmayacağı sonucu doğmaz. Ayrıca yargıç, uyuşmazlığın çözümünde

yönetmeliğe değil yasaya, genel hukuk kurallarına ve bu bağlamda sorumluluk hukukunun ilkelerine göre karar vermek zorundadır. Bunun içindir ki, yerel mahkemenin yönetmeliğe ve yönetmeliğe göre verilen sertifikayı bağlayıcı olarak kabul etmemesi doğrudur.

Bilirkişilerde, dava konusu istasyondaki ölçümlerin yönetmelikteki limitlerin altında olduğunu ancak kurulan istasyonun çalışma yeri olan Yargıtay binasının çok yakınında bulunduğunu ve binanın üst katı ile aynı seviyeyi taşıdığını, uzun sürede insan sağlığı için tehlike yarattığını ve yerleşim yerlerine uzakta kurulması gerektiğini belirtmişlerdir. Yapılan şu bilimsel açıklamalar itibariyle, tek başına ölçüm sonuçlarının düşük olması, zarar doğurmayacağı anlamına gelmez.

Diğer koşulların bu bağlamda, tesisin kurulduğu yerin de çalışma ve yerleşim yerlerine olan yakınlığının ve buralardaki çalışma süresinin de göz önünde tutulması gerekir. Bu olayda bilirkişiler, davacının da bulunduğu binada uzun süreli çalışıldığını böylece kısa sürede etkili olmasa da yıllar itibariyle zarar doğurmasının her zaman olanaklı bulunduğunu belirtmişlerdir.

Davalılar, davanın İdari yargı yerinde çözüme kavuşturulmasını ileri sürmüşlerdir. Ne var ki haklarında dava açılan tüm davalılar, özel hukuk hükümlerine tabi şirketlerdir. Bu bakımdan işin kamu hukukunu ve özellikle 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Yasasının 2. maddesindeki düzenleme kapsamında yer almaması nedeniyle bu savunma yerinde görülmemiştir, Kaldı ki, böyle bir olgunun varlığı halinde, itiraz olmasa dahi, mahkemece görevi gereği göz önünde tutulacak bir yön olduğu da düşünülmelidir.

Davalılar, kamu yararına hizmet verdiklerini savunmuşlardır. Gerçekten yukarıda da açıklandığı üzere davalılar tarafından bu ve benzeri tesislerin işletilmesi sonucu geniş bir halk kitlesinin yarar sağladığı bilinen bir olgudur. Ne var ki, bu yararın sağlanması karşısında kişilerin zarar görmesi hor görülemez. Bu bakımdan gerek hizmetten elde edilen yarar ve bunun karşısında verilen zararın dengelenmesi gerekmektedir. Hiçbir hizmet, insan yaşamı kadar öncelik ve önem taşımaz. Diğer bir anlatımla, yararlı bir hizmetin karşılığı olarak insanın ölümü uygun bir sonuç olarak kabul edilemez, insan yaşamında tehlike yaratan bir hizmetin, kişi yaşamı önüne geçilmesi ve ona üstünlük tanınması doğru bir yaklaşım olarak düşünülemez. Kaldı ki somut olayda, bu hizmetin aynı yerde verilmesinde zorunluluk da bulunmamaktadır, Muhtemelen fazla bir giderle de olsa, başka bir yerde aynı sonuçları sağlayacak bir istasyonun kurulması ve hizmet vermesi olanaklıdır. Bu nedenle davalıların bu yöndeki savunma ve itirafları da yerinde görülmemiştir.

Davalıların diğer bir itirazları ise, bilirkişi raporlarının yetersiz olduğu noktasındadır. Dosyada ayrıntılı olarak hazırlanan raporlardan da anlaşılacağı üzere, bu istasyonun yaratacağı tehlikeler bilimsel ölçü ve verilerle sunulmuştur. Bilirkişiler kendi alanlarında, ve bu konuda uzman olan kişilerdir. Bu bakımdan raporlara itibar edilmiştir. Zaten sorunun çözümü de tamamen bilirkişilerin raporlarına dayandırılması gereken bir konudur. Çünkü konu, hukuki değil; bilimsel ve teknik incelemeyi gerektirmektedir. Yargıcın teknik bir konuda bilirkişi incelemesine başvurması ve bilirkişi tarafından konuyla ilgili olarak sunulan düşünce, başka teknik bir görüşle etkisiz hale getirilmedikçe uyması gerekir.

Bu hususlar HUMK.nun 275. maddesinde de düzenleme altına alınmıştır. Davalılar tarafından somut olayla ilgili bulunan raporların aksini belirttiği iddiasıyla sunulan bilimsel düşünceler genel bir nitelik taşıyıp, doğrudan somut olayla ilgili bulunmadığı gibi, bu konuda aksi düşünceleri içeren görüşler olarak da düşünülmemelidir. Davalıların sunduğu yazılardaki bilimsel düşünceler, genel bir nitelik taşıyıp somut olaya özgü bir içerik taşımadığından bunlara da itibar edilmemesi doğrudur.

Davalıların diğer bir savunması ise, A. Şirketi tarafından Yargıtay Binasının çatısında Kurulan vericiye izin verilmesine ilişkin olan açıklamasıdır. Sözü edilen, verici olmayıp sağlık yönünden zararlı olmayan bir

yükselticidir. Bu nitelikte olmadığı, zarar verdiği belirlendiği takdirde, dava konusu olabileceği tabidir.

Bir diğer itirazları da; bilirkişiler tarafından da belirtildiği üzere, bu tür tesislerin konuşmanın yoğun olduğu yerlere yakın kurulmasıdır. Kendilerinin de bu teknik kuralı gözeterek kurutacak yeri belirlemiş olmasıdır. Davalılara konuşmacılara sağlanan yarar bakımından bu belirleme doğru olabilir. Ancak tesisin böyle bir yerde ve bu konumu ile kullanılmasının da özellikle yakın çevresine zarar verdiği de açıktır.

Bu bakımdan, bu tesisten üçüncü kişilerle birlikte davacı da yararlanmış olsa, sağlanan yararlar verilen zararın dengelenmesi genel bir hukuk kuralıdır. Yarar, haberleşmeyi amaçlamaktadır. Zararın ise, insan sağlığı ve yaşamı ile ilgili olduğu gözetildiğinde, ikinci değere önem verilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan da davalıların, bu yöne ilişkin itirazları yerinde görülmemiştir. Yine davalılar tarafından ileri sürülen ve daha önce Yargıtay I. ve II. Hukuk Dairelerince verilen kararların eldeki bu kararlarla çeliştiği ileri sürülmüşse de, anılan daire kararlarında uyuşmazlığın çözümünde yönetmelikteki ölçü birimlerinin davaya konu edilen istasyonda gözetilip gözetilmediğini gözetilmemiş olsa dahi zarar doğurup doğurmadığının belirlenmesi yönündedir.

Bu belirlemeye göre anılan kararların eldeki kararlarla çelişmediği sonucuna varılmalıdır. Şöyle ki; bir istasyon yönetmeliğe uygun olarak çalıştırılırsa dahi zarar verdiği takdirde yönetmeliğe uygun olduğundan söz edilerek karar verenin sorumluluktan kurtulması kullanıma devam edilmesi sonucunu doğurmaz. Yönetmeliğe uygun değilse, zaten hukuka aykırılık gerçekleşmiş olacaktır.

Yukarıdan beri açıklanan dosyadaki tüm bilgi, belge ve bilirkişi raporlarına göre kullanılan istasyonun konumu itibariyle uzun sürede kişi ve çevreye zarar verdiği, bu nitelikteki bir istasyonun halen bulunduğu yerde kullanılmasının sakıncalı bulunduğu, bunun daha uygun ve yerleşim çevresinden daha uzakta kurulması gerektiği ifade edilmiştir. Bu belirlemeler itibariyle dar anlamda ve para ile ölçülebilen bir zarar yok ise de, çevre binalarda ve bu bağlamda davacının çalışmakta olduğu Yargıtay Binasında çalışanlar için sağlık bakanlığından büyük endişeler taşıdığı, hatta yakın yıllara kadar istasyondan yansıyan radyasyonlardan kay-

naklanan hastalıkla ölen kişiler olmamasına karşın son 3-4 yıl içerisinde ve tesise yakın binada çalışan beş kişinin ölmesi, halen çalışmakta olan bazı kişilerin bu hastalığa tutulması, bu yerde çalışanları psikolojik olarak yaşamını olumsuz biçimde etkilemekte ve bunun da psikolojik yapısında tedirginlik ve ümitsizlik yaratacağı, bu haliyle de yaşamdaki sağlık değerleri düşünüldüğünde o yerde çalışmasının olumsuz hale geleceği göz önünde tutulduğunda, davacının, zarar gördüğü kabul edilmeli ve kararın onanması gerektiği sonucuna varılmalıdır.

SONUÇ : Temyiz olunan kararın yukarıda açıklanan nedenlerle ONANMASINA ve aşağıda yazılı onama harcının temyiz eden davalılara yükletilmesine ve peşin alınan harcın istek hafinde geri verilmesine 29.1.2004 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan : Bilal KARTAL
Üye : O. Cengiz YÜKSEL
Üye : Salim ÖZTUNA
Üye : Şerife ÖZTÜRK
Üye : Mustafa KICALIOĞLU

1934

ESKİŞEHİR
BAROSU